

UNIVERZITA KARLOVA

FAKULTA SOCIÁLNÍCH VĚD

Institut mezinárodních studií

Bakalářská práce

2020

Jakub Škopek

UNIVERZITA KARLOVA

FAKULTA SOCIÁLNÍCH VĚD

Institut mezinárodních studií

**Použití sekuritizace v kontextu íránské agendy – Barack
Obama a Donald Trump**

Bakalářská práce

Autor práce: Jakub Škopek

Studijní program: Mezinárodní teritoriální studia

Vedoucí práce: PhDr. Jan Hornát, Ph.D.

Rok obhajoby: 2020

Prohlášení

1. Prohlašuji, že jsem předkládanou práci zpracoval samostatně a použil jen uvedené prameny a literaturu.
2. Prohlašuji, že práce nebyla využita k získání jiného titulu.
3. Souhlasím s tím, aby práce byla zpřístupněna pro studijní a výzkumné účely.

V Praze dne 20.5. 2020

Jakub Škopek

Bibliografický záznam

ŠKOPEK, Jakub. *Použití sekuritizace v kontextu iránské agendy – Barack Obama a Donald Trump*. Praha, 2020. 55 s. Bakalářská práce (Bc). Univerzita Karlova, Fakulta sociálních věd, Institut mezinárodních studií. Mezinárodní teritoriální studia. Vedoucí diplomové práce PhDr. Jan Hornát, Ph.D.

Rozsah práce: 119 969

Anotace

Bakalářská práce „Použití sekuritizace v kontextu iránské agendy – Barack Obama a Donald Trump“ zkoumá, zda byla sekuritizace použita jako hlavní nástroj při prosazování iránské agendy prezidenty Baracka Obamy a Donalda Trumpa. Cílem práce je analyzovat použití sekuritizace oběma prezidenty a rozlišit sekuritizační narativ, který v kontextu iránské agendy oba prezidenti přijali. Práce proto zkoumá pomocí diskurzivní analýzy projevy a prohlášení dvou výše zmíněných amerických prezidentů a jejich administrativ, které poté zasazuje do kontextu celkových americko-iránských vztahů s důrazem na iránský jaderný program a iránskou jadernou dohodu. V hlavní části se práce zabývá postaveními a narativy, které obě administrativy přijali vůči Íránu. V práci jsou hlavními motivy, které jsou

podrobovány diskurzivní analýze – geopolitika, Islám a bezpečnost. Tyto motivy byly nejdůležitější pro formování sekuritizačního procesu. Ve zbytku práce je zkoumán celkový vývoj vztahu mezi Spojenými státy a Íránem, který je velice důležitý pro pochopení přístupů Baracka Obamy a Donalda Trumpa vůči Íránu. V závěru se práce zabývá komparací sekuritizačního procesu obou prezidentů a určuje míru důležitosti sekuritizace jako politického nástroje v rámci íránské agendy.

Annotation

The bachelor thesis „Securitization in the context of the Iranian agenda – Barack Obama and Donald Trump“ examines if the securitization was used as the key tool in advancing the Iranian agenda by presidents Barack Obama and Donald Trump. The main goal of the bachelor thesis is to analyze the use of securitization by both presidents and distinguish the securitization narrative, which was accepted in the context of the Iranian agenda. The Bachelor thesis examines with the help of discursive analysis speeches and remarks of both presidents and their administrations, which are put in the context of complex American Iran relations with emphasis on the Iranian nuclear program and the Iranian nuclear agreement. In the main part the bachelor thesis deals with positions and narratives, which both administrations accepted towards Iran. Key Motives, which formed the securitization process are geopolitics, Islam, and security. They are the main motives for the securitization process. In the rest the bachelor thesis examines overall development of American Iran relations, which is important to understand approaches of Barack Obama and Donald Trump towards Iran. In the end the bachelor thesis compares the securitization process of Barack Obama and Donald Trump and determines the degree of importance of securitization as a political tool in the Iranian agenda.

Klíčová slova

Jaderná dohoda, USA, Írán, Barack Obama, Donald Trump, sekuritizace, jaderný program, Islám, geopolitika, bezpečnost

Keywords

Nuclear agreement, USA, Iran, Barack Obama, Donald Trump, securitization, nuclear program, Islam, geopolitics, security

Title

Securitization in the context of the Iranian agenda – Barack Obama and Donald Trump

Poděkování

Rád bych poděkoval všem, kteří mě při psaní této bakalářské práce podporovali, zvláště pak svému vedoucímu práce PhDr. Janu Hornátovi, Ph.D., jehož pomoci si velice vážím, a bez kterého by sepsání této práce bylo velice komplikované.

TEZE BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

Jméno:

Jakub Škopek

E-mail:

jakubskopek21@gmail.com

Studijní obor:

Mezinárodní teritoriální studia

Semestr a školní rok zahájení práce:

Letní 2018/2019

Semestr a školní rok ukončení práce:

Letní 2019/2020

Vedoucí bakalářského semináře:

PhDr. Jan Hornát, Ph.D.

Vedoucí práce:

PhDr. Jan Hornát, Ph.D.

Název práce:

Použití sekuritizace v kontextu iránské agendy - Barack Obama a Donald Trump

Charakteristika tématu práce (max. 10 řádek):

Téma se věnuje sekuritizaci jako hlavnímu nástroji k prosazování iránské agendy administrativami Baracka Obamy a Donalda Trump. Hlavní pozornost je kladena na sekuritizační narativ, který obě administrativy přijaly vůči Íránu, iránskému jadernému programu a iránské jaderné dohodě. Hlavním cílem práce je určit, zda a do jaké míry byla administrativami sekuritizace použita. Toto téma je aktuální po nedávném vyeskalování vztahů na přelomu roku po zabití generála iránských revolučních gard Kásima Súlejmáního.

Zdůvodnění úprav a změn tématu od zadání projektu do odevzdání práce (max. 10 řádek):

Postupně se začala krystalizovat hlavní výzkumná otázka práce, kterou nakonec je, zda a do jaké míry prezidenti Baracka Obama a Donald Trump ve své íránské agendě používali sekuritizační diskurz. Tato změna nastala hlavně kvůli problému s prvotní výzkumnou otázkou, kdy se ukázala těžko určitelná míra úspěšnosti sekuritizace u jedné, či druhé administrativy. Lehce se změnila také struktura práce. Byla odebrána kapitola, ve které měly být obě administrativy porovnávány v kontextu sekuritizace íránské otázky, nicméně to bude nakonec zahrnuto do závěru. Důležitou změnou oproti bylo soustředění dvou posledních kapitol kolem tří hlavních motivů, kterých se týkala sekuritizace - geopolitika, Islám a bezpečnost. Určení těchto tří hlavních motivů my velice pomohlo se zpracováním závěrečných dvou kapitol tím, že výzkum zužily.

Struktura práce (hlavní kapitoly obsahu):

Úvod

- 1. Teorie sekuritizace v americkém kontextu**
- 2. Kontext americko-íránských vztahů a íránský jaderný program**
- 3. JPOA a JCPOA**
- 4. Obamova administrativa a sekuritizace íránské otázky**
- 5. Trumпова administrativa a sekuritizace íránské otázky**

Závěr

Prameny a literatura (výběrová bibliografie, max. 30 hlavních titulů):

Barry Buzan, Bezpečnost: nový rámec pro analýzu (Brno: Centrum strategických studií, 2005), 267 s.

Benjamin Martinez, The Iran Nuclear Agreement and Joint Comprehensive Plan of Action: Elements and Considerations (New York: Nova Science Publishers Inc., 2016), 128 s.

David Campbell, Writing security: United States foreign policy and the politics of identity (Minneapolis: University of Minnesota Press, 1998), 289 s.

Erdoan A. Shipoli, Islam, Securitization, and US Foreign Policy (Cham, Switzerland: Palgrave Macmillan, 2018), 327 s.

Robert J. Reardon, Containing iran: Strategies for Addressing the Iranian Nuclear Challenge (Santa Monica: RAND Corporation, 2012), 208 s.

Scott Burchill et al., eds., Theories of international relations (Houndmills, Basingstoke: palgrave Macmillan, 2005), 310 s.

Thierry Balzacq, Securitization theory: how security problems emerge and dissolve (London: Routledge, 2011), 258 s.

Mahdiah Aghazadeh, „A Historical Overview of Sanctions on Iran And Iran’s Nuclear program“, Journal of Academic Studies 14, č. 56 (2013): 137-159 (staženo 24.3. 2020).

Mohammad Marandi, Mehrdad Halalkhor, „America and Securitization of Iran after the Islamic revolution 1979 till 2013; continuation or change“, Geopolitics Quarterly 4, č. 11 (2016): 85-116 (staženo 24.3. 2020).

Podpis studenta a datum

Schváleno	Datum	Podpis
Vedoucí práce		
Vedoucí bakalářského semináře		
Garant oboru		

Obsah

1	Úvod.....	2
2	Sekuritizace v americkém kontextu.....	4
2.1	Sekuritizace a konstruktivismus.....	5
2.2	Sekuritizace Islámu.....	6
2.3	Sekuritizace zbraní hromadného ničení.....	7
3	Kontext americko-iránských vztahů a iránský jaderný program.....	8
3.1	Vývoj vztahu mezi USA a Íránem.....	9
3.2	Íránský jaderný program a pokusy o jeho omezení před Barackem Obamou.....	12
4	JPOA a JCPOA.....	17
5	Obamova administrativa a sekuritizace iránské otázky.....	21
5.1	Přístup Obamovy administrativy k Íránu a JCPOA.....	21
5.2	Geopolitika jako hlavní motiv sekuritizace.....	26
5.3	Islám jako hlavní motiv desekuritizace.....	27
5.4	Bezpečnost jako hlavní motiv sekuritizace.....	28
6	Trumpova administrativa a sekuritizace iránské otázky.....	29
6.1	Přístup Trumpovy administrativy k Íránu a JCPOA.....	29
6.2	Geopolitika jako hlavní motiv sekuritizace.....	33
6.3	Islám jako hlavní motiv sekuritizace.....	35
6.4	Bezpečnost jako hlavní motiv sekuritizace.....	36
7	Závěr.....	36
8	Summary.....	39
9	Použitá literatura.....	41
9.1	Primární zdroje.....	41
9.2	Knihy.....	42
9.3	Články.....	43
9.4	Internetové zdroje (noviny a společenské časopisy).....	44
9.5	Internetové zdroje (webové stránky).....	46

1 Úvod

Jako téma své bakalářské práce jsem zvolil využití sekuritizace Obamovou a Trumpovou administrativou v kontextu Íránu a *The Joint Comprehensive Plan of Action*. Toto téma je aktuální nejen kvůli nedávným událostem, kdy Donald Trump 8. května 2018 oznámil, že Spojené státy odstupují od íránské jaderné dohody, ale též kvůli eskalaci vztahu mezi Spojenými státy a Íránem po zabití generála íránských revolučních gard Kásima Sulejmáního. Práce si dává za úkol přiblížit sekuritizaci jako nástroj pro prosazování agendy spojené s Íránem obou výše zmíněných prezidentů.

Hlavní výzkumnou otázkou práce je, zda a do jaké míry prezidenti Baracka Obama a Donald Trump ve své íránské agendě používali sekuritizační diskurz. Jestli byla sekuritizace hlavním nástrojem k prosazování vlastních politických cílů, či nikoliv, na to se budou snažit odpovědět následující kapitoly, které se postupně budou věnovat analýze sekuritizace v kontextu americké politiky, kontextu americko-íránských vztahů, íránské jaderné dohodě a diskurzivní analýze íránské agendy prezidentů Baracka Obamy a Donalda Trumpa. V celkovém výstupu diskurzivní analýzy bude také důležité rozlišit zda se v případě prezidentů jednalo o pozitivní, či negativní sekuritizaci.

První kapitola se bude věnovat teorii sekuritizace v americkém kontextu. Čtenáři se bude snažit přiblížit základní teoretický rámec sekuritizace. Bude analyzována základní povaha americké domácí, zahraniční a bezpečnostní politiky v rozmezí od Studené války do současné doby. V kapitole se objeví také nejdůležitější milníky, které ovlivňovaly americkou domácí, zahraniční a bezpečnostní agendu, a jak sekuritizace pomohla k prosazení dané agendy. V první podkapitole se text bude věnovat teoretickému rámci sekuritizace a konstruktivismu. Druhá kapitola bude pojednávat o fenoménu sekuritizace Islámu. Islám je ve Spojených státech jedním z největších terčů sekuritizace. Dá se říct, že Islám ve své podobě, v které je vyobrazován ve spojených státech, nahradil komunismus jako ideologickou hrozbu pro americkou společnost. V poslední podkapitole první kapitoly bude text věnován analýze sekuritizace zbraní hromadného ničení. Zbraně hromadného ničení jsou vedle Islámu jedním z nejvíce sekuritizovaných fenoménů a v kontextu americko-íránských vztahů se jedná o důležitý faktor ovlivňující interakci těchto dvou států.

Druhá kapitola se bude věnovat celkovému historickému kontextu vztahů Spojených států a Íránu, také s přihlédnutím na íránský jaderný program a pokusy o jeho omezení před prezidentským Baracka Obamy. První podkapitola této kapitoly bude analyzovat historický vztah těchto dvou zemí od 50. let až po prezidentský George W. Bushe. Kapitola bude analyzovat a uvádět do souvislostí, jak se z geopolitických partnerů staly po islámské revoluci v roce 1979 rivalové a nepřátelé. Dále bude podkapitola hovořit o tom jaké byly hlavní milníky, které měnily vztah mezi oběma zeměmi. Druhá podkapitola bude historicky analyzovat vývoj íránského jaderného programu a první pokusy o jeho omezení. Podkapitola popíše, jak se měnil vztah Spojených států k íránskému jadernému programu a co stálo zatím, že stát, který do roku 1979 íránský jaderný program vehementně podporoval, se najednou

stal největším odpůrcem jaderného Íránu, který vnímá jako bezprostřední hrozbu. Analyzovány budou také počáteční sankce, které následoval tvrdší přístup vůči íránskému programu za prezidentsví Billa Clintona, a poté lehké upozadění íránské otázky Bushovou administrativou, která jako svou prioritu určila válku v Íráku a Afghánistánu.

Další kapitola se bude věnovat analýze samotné íránské dohody, jednání, která dohodě předcházela a sekuritizace, jež byla hlavním nástrojem Baracka Obamy při prosazování dohody. Kapitola bude kromě povahy dohody a průběhu jednání obsahovat také analýzu opatření, ke kterým se signatářské státy zavázaly.

Čtvrtá kapitola se bude konkrétněji věnovat administrativě Baracka Obamy v kontextu íránské politiky a sekuritizace íránské dohody. V první podkapitole bude práce pomocí diskurzivní analýzy analyzovat Obamův přístup k Íránu a íránské dohodě. Hlavním fenoménem, který bude v této kapitole podroben analýze, bude nástroj sekuritizace. V dalších třech podkapitolách budou zvolené tři základní faktory, které byly stěžejní při tvorbě sekuritizačního narativu. Těmito faktory byly zvoleny geopolitika, Islám a bezpečnost. Pátá kapitola bude zrcadlově zpracována k té předešlé s tím, že se bude jednat o Trumpovu administrativu.

V závěru poté budou shrnuty získané výstupy ze čtvrté a páté kapitoly. Hlavním cílem závěru bude zodpovězení výzkumné otázky a stanovené hypotézy.

K sepsání první kapitoly jsem využil primárně teoretické knihy, přičemž nejvíce mi pomohly tři knihy. První kniha od Thierryho Balzaqa – *Securitization theory: how security problems emerge and dissolve* mi pomohla s pochopením teoretického rámce sekuritizace. Druhá kniha, která byla pro tvorbu první kapitoly velice důležitá a pomohla mi propojit v teoretické rovině konstruktivismus a sekuritizace je kniha od Scotta Burchilla et al., eds. – *Theories of international relations*. Další kniha, která byla velice důležitá pro sepsání první kapitoly bylo dílo zakladatel kodaňské školy Barryho Buzana – *Bezpečnost: nový rámec pro analýzu*. Toto dílo bylo nejdůležitější pro kontext první kapitoly. Dále jsem pro tvorbu první kapitoly čerpal z akademických článků a z knihy od autora Davida Campbella – *Writing security: United States foreign policy and the politics of identity*. Dobrý vhled do problematiky sekuritizace Islámu mi přinesla kniha od autora Erdoana A. Shipoliho – *Islam, Securitization, and US Foreign Policy*.

Pro tvorbu druhé a třetí kapitoly se čerpal primárně z akademických článků a vládních dokumentů. Nejvíce jsem čerpal z oficiálních stránek Bílého domu, ministerstva zahraničí Spojených států amerických a ministerstva obrany Spojených států amerických. Při těchto dvou kapitolách mi významnou měrou pomohly články od Mohammada Marandiho a Mehrdada Halalkhora – *America and Securitization of Iran after the Islamic revolution 1979 till 2013; continuation or change* a článek od autora Mahdieha Aghazadeha – *A Historical Overview of Sanctions on Iran And Iran's Nuclear program*.

Pro čtvrtou a pátou kapitulu jsem informace čerpal především z oficiálních stránek Bílého domu, kdy nejdůležitější se pro mou práci ukázaly projevy a prohlášení prezidentů a členů jejich administrativ. Dále se ukázaly jako přínosné články z médií a think-tanků. Co se týče médií, nejvíce jsem čerpal z *The New York Times*, *CNN*, *The Washington Post* a *The Guardian*. Dále jsem čerpal z think-tanku *RAND*.

Hlavní metodologii pro zpracování této bakalářské práce jsem zvolil diskurzivní analýzu a rámování, kdy v práci budu analyzovat diskurz a narativ, který obě administrativy přijali při sekuritizaci Íránu a íránské jaderné dohody. V práci bude také použity komparativní analýza, pomocí které v závěru porovnam výstupy ze čtvrté a páté kapitoly.

2 Sekuritizace v americkém kontextu

K tvorbě americké domácí a zahraniční politiky se využívá hned několik politických nástrojů. Tato kapitola se bude snažit pochopit a analyzovat to, jak je sekuritizace využívána jako politický nástroj při vytváření politiky. Dále budou hledány a analyzovány hlavní témata, která pohání sekuritizační proces v kontextu americké domácí, bezpečnostní a zahraniční politiky.

Americká zahraniční politika je z velké části určována takzvanou „velkou strategií“ (*Grand Strategy*), která označuje komplexní, avšak sjednocený přístup k formulaci zahraničněpolitických cílů na obecné i tématické a regionální úrovni. Podoba velké strategie je ovlivňována globální geopolitickou situací, aktéry v regionech, a taktéž domácí politickou scénou v USA. Její charakter se dá také určit mírou sekuritizace, jež jsou témata v daných regionech uváděna do bezpečnostního rámce. Součástí velké strategie může být doktrína. Doktríny určují chod americké zahraniční a bezpečnostní politiky¹. V dějinách USA bylo k vidění hned několik doktrín, avšak pro účel této práce se v této kapitole zmíní pouze doktríny, které byly implementovány prezidenty Spojených států amerických od počátku Studené války až do současnosti. Trumanova doktrína byla ve znamení boje proti komunismu a jeho dalšího rozšíření po světě, Reaganova doktrína ještě přitvrdila v boji proti komunismu a kladla si za cíl komunismus porazit a vymýtit. Po rozpadu Sovětského Svazu se tvůrci americké zahraniční politiky ocitli v situaci, kterou lze popsat jako bezpečnostní vakuum. Spojené státy byly neochvějným geopolitickým hegemonem. Celá 90. léta se dají označit jako zlatý věk americké zahraniční politiky. Svět skrze globalizaci přijímal americké hodnoty a Spojené státy stály v čele demokratického světa. Zlom přišel během 11. září 2001, členové radikální islámské skupiny Al-Káida provedli teroristický útok na světové obchodní centrum v New Yorku, při němž zabili bezmála 3000 Američanů. Tento útok znamenal definitivní změnu v americké zahraniční a bezpečnostní politice a zformoval cíle nově vzniklé Bushovy doktríny, kterými byly boj proti mezinárodnímu terorismu a šíření amerických hodnot. Toto vše bylo prosazováno unilaterální cestou a hlavním nástrojem k prosazování této doktríny byl americký

¹Mohammad Marandi, Mehrdad Halalkhor, „America and Securitization of Iran after the Islamic revolution 1979 till 2013; continuation or change“, *Geopolitics Quarterly* 4, č. 11 (2016): 85-116 (staženo 24.3.2020).

vojenský potenciál. Sekuritizace témat dosáhla vrcholu, kdy téměř každé téma bylo vystaveno bezpečnostnímu diskurzu.²

Po nástupu Baracka Obamy do prezidentského úřadu se americká zahraniční politika přesunula k multilaterálnímu pojetí řešení konfliktů a k desekuritizaci témat, jež byla sekuritizována dřívějšími prezidenty. Například Islám jako hrozba pro americkou národní bezpečnost, zejména za prezidentsví George W. Bushe. Následný nástup Donalda Trumpa změnil podobu americké zahraniční a bezpečnostní politiky, kdy Trump zvolil více unilateralistický a realistický přístup podobný Reaganovi nebo Nixonovi. Politiku Donalda Trumpa v těchto oblastech lze popsat jako anulování politických kroků a rozhodnutí předešlého prezidenta Baracka Obamy.³

2.1 Sekuritizace a konstruktivismus

Politická agenda Spojených států je jak na domácí půdě, tak na mezinárodní scéně řízena prezidentem a dalšími politickými představiteli. Sekuritizace je nástroj, který důležitým způsobem přispívá k prosazování různých politických cílů politických představitelů.⁴ Ne vždy se však jedná o vědomé používání tohoto nástroje a politik vytváří bezpečnostní konstrukt zcela nevědomě. Princip vychází z teorie konstruktivismu a je základem kodaňské školy, jejíž průkopníci jsou akademici Barry Buzan, Ole Wæver a Jaap de Wilde.⁵

Konstruktivismus poskytuje teoretický základ sekuritizaci. Jedním z hlavních zájmů konstruktivismu je pozorovat realitu jakožto sociální konstrukt a zkoumat procesy tvorby této sociálně-konstruované reality, které probíhají často skrze politický diskurz. Tento konstrukt může být mj. využíván k vyobrazování hrozby. Společnost se reálnou, či vykonstruovanou hrozbou cítí ohrožena, a tak dává potřebnou moc politickým představitelům. Tento postup lze prosazovat jak na domácí, tak na mezinárodní scéně.⁶

Sekuritizace se používá ke zpolitizování vybraných témat, která jsou základem politické agendy politických představitelů. Ti využívají sekuritizaci k tomu, aby díky vykonstruované hrozbě získali pravomoci mimo normální stav věcí a nebyli vázáni právními a společenskými předpisy, a také aby podpořili svou legitimitu. Sekuritizace tento proces legitimizuje. Důležitým nástrojem pro tvorbu úspěšné sekuritizace je společenský diskurz a narativ. Skrze řečové akty politici vytvářejí diskurz, který danému tématu připisuje existenční důležitost a naléhavost. Důležitým dělením sekuritizace bude v kontextu této práce dělení na pozitivní a negativní. Pozitivní sekuritizace vytváří konstrukt kolem

²David Campbell, *Writing security: United States foreign policy and the politics of identity* (Minneapolis: University of Minnesota Press, 1998), dodělat.

³Erdoan A. Shipoli, *Islam, Securitization, and US Foreign Policy* (Cham, Switzerland: Palgrave Macmillan, 2018), 13-131.

⁴Scott Burchill et al., eds., *Theories of international relations* (Houndmills, Basingstoke: palgrave Macmillan, 2005), 188-212.

⁵Thierry Balzacq, *Securitization theory: how security problems emerge and dissolve* (London: Routledge, 2011),

⁶Scott Burchill et al., eds., *Theories of international relations*, 188-212.

určitého fenoménu, a ten je tak vnímán jako fenomén, který potlačuje reálné nebo zdánlivé hrozby. Naopak negativní sekuritizace vyobrazuje daný fenomén v povaze, která danou hrozbu jen posiluje, ale nijak jí nebrání. Sekuritizace může být jak domácí, tak mezinárodní. Domácí sekuritizace je více definovaná. Její cíle a prostředky jsou jasně dané. Hlavními cíli domácí sekuritizace jsou samotní lidé. Obvyklými referenčními objekty při domácí sekuritizaci jsou teritorium, ideologie, anebo národ.⁷ Mezinárodní sekuritizace je ve všech ohledech širší. Důležitým nástrojem při procesu sekuritizace jsou také média, která vytvářejí u společnosti důležitý emoční dopad, který je pro úspěšnou sekuritizaci nepostradatelný. V souvislosti s tím mluvíme o takzvaném CNN efektu⁸, který se poprvé výrazně projevil 11. září 2001.⁹ Tento den je v kontextu sekuritizace ve Spojených státech velice důležitým předělem. Od tohoto dne se staly hlavními referenčními objekty sekuritizace v USA terorismus, Islám, darebácké státy a zbraně hromadného ničení. Všechny tyto fenomény budou sloužit také k tomu, jak lze sekuritizaci chápat v souvislosti s tématem JCPOA.¹⁰

Dalším důležitým termínem v rovině konceptu sekuritizace je desekuritizace, což je obrácený případ sekuritizace, kdy se aktéři snaží dané téma odpolitizovat a snížit ho na nižší společenskou úroveň. Klasickým případem desekuritizace je Obamův přístup k Islámu, tento kurz Obama přijal ihned po svém zvolení.¹¹

2.2 Sekuritizace Islámu

V kontextu americké domácí, zahraniční a bezpečnostní politiky je důležitým fenoménem sekuritizace Islámu. Po Studené válce američtí tvůrci politické agendy hledali takzvané „my vs. oni“, což zobrazuje skupinu, stát nebo ideologii, jež je vnímána jako hrozba pro americkou společnost. Toto oddělení USA od takzvaného „oni“ tvoří americkou politiku. V nové éře americké politické agendy se hlavní hrozbou stal Islám, potažmo muslimové, kteří tvoří ve Spojených státech třetí nejpočetnější náboženskou skupinu. Islám byl ve Spojených státech konstruován jako bezprostřední hrozba pro americké hodnoty. Takové chápání Islámu vzrostlo raketovým způsobem po 11. září, kdy tato událost a následná válka proti teroru vyvolala silný protimuslimský diskurz. Na Islám začalo být hleděno jako na jádro radikalismu, extrémismu a terorismu. Od začátku 21. století byl Islám ve Spojených státech konstantně a systematicky sekuritizován a současný diskurz inklinuje směrem k rasismu a fóbii. Před prezidentstvím Baracka Obamy šlo ve společnosti sledovat stálý nárůst nenávisti vůči Islámu. V roce 2008 48 % Američanů věřilo, že je Islám náboženství založené na nenávisti, a že je neslučitelné

⁷Barry Buzan, *Bezpečnost: nový rámeček pro analýzu* (Brno: Centrum strategických studií, 2005)

⁸Erdoan A. Shipoli, *Islam, Securitization, and US Foreign Policy*, 30-101.

⁹Erdoan A. Shipoli, *Islam, Securitization, and US Foreign Policy*, 71-96.

¹⁰Thierry Balzacq, *Securitization theory: how security problems emerge and dissolve*,

¹¹Erdoan A. Shipoli, *Islam, Securitization, and US Foreign Policy*, 13-131.

s americkými hodnotami, v roce 2010 už o Islámu takto smýšlelo 50 % Američanů.¹² Během prezidentství Baracka Obamy tento fenomén klesl na 47 % celkové americké populace.¹³

Velký podíl na sekuritizaci Islámu mají také média. V kontextu sekuritizace Islámu je důležité rozlišit, zda se jedná o stranická či nestrannická média. Televizní stanice Fox News, která je tradičně republikánská, pomáhá sekuritizovat Islám nejvíce z uvedených stanic. CNN a MSNBC se na sekuritizaci takovou měrou nepodílí. Dobře je to vidět na těchto příkladech. Fox News během 3 měsíců vydalo zprávu, která se zmiňovala o radikálním Islámu celkem 107krát, oproti tomu CNN a MSNBC 78krát, respektive 24krát. Zprávu obsahující termín džihád Fox News ve stejném časovém úseku zveřejnilo 65krát, kdežto CNN a MSNBC 57krát, respektive 13krát. A nakonec Fox News užilo v negativním kontextu slovo šaría 58krát, přičemž CNN 21krát.¹⁴

Vnímání šaría je dalším důkazem úspěšné sekuritizace Islámu. Pouze dvě země na světě právo šaría zcela zakázaly jako diskriminační a nelidský systém, Spojené státy a Kanada. U Kanady se jedná pouze o Québec a ani v souvislosti se Spojenými státy se nejedná o celou zemi. Právo šaría zakázalo pouze 7 států. Alabama, Arizona, Kansas, Louisiana, Jižní Dakota, Severní Karolína a Tennessee.¹⁵ O tom, jak úspěšná je sekuritizace Islámu značí fakt, že pouze ve 3 z těchto států se muslimská populace rovná 1 % celkové populace státu a u zbylých států se nevyšplhá ani k jednomu procentu. I přes tuto skutečnost je Islám vnímán v očích většinové americké společnosti a politických reprezentantů jako ohrožení pro americké hodnoty.¹⁶

2.3 Sekuritizace zbraní hromadného ničení

Sekuritizace zbraní hromadného ničení je pro pochopení amerického pohledu na iránský jaderný program důležitou součástí. Sekuritizace tohoto tématu započala po prvním použití atomové bomby při náletu na Hirošimu. Od tohoto okamžiku se vlastnictví zbraní hromadného ničení stalo nedílnou součástí statutu velmoci. Zbraň hromadného ničení se stala účinným vojenským, ale hlavně geopolitickým nástrojem. Zároveň však vlastnictví WMD¹⁷ vícero zeměmi vyvolalo strach u ostatních států z jejich použití. Po celou dobu Studené války byly zbraně hromadného ničení značně sekuritizovány z obou stran bipolárního světa. V USA bylo sovětské vlastnění těchto zbraní interpretováno jako skutečnost, která přímo ohrožuje americké hodnoty a způsob života. Sekuritizace WMD byla podpořena

¹²Ibid., 101-126.

¹³Daniel Cox, Robert P. Jones, Ph.D., „Nearly Half of Americans Worried That They or Their Family Be a Victim of Terrorism“, <https://www.prii.org/research/survey-nearly-half-of-americans-worried-that-they-or-their-family-will-be-a-victim-of-terrorism/> (navštíveno 5.5. 2020).

¹⁴Erdoan A. Shipoli, *Islam, Securitization, and US Foreign Policy*, 101-126.

¹⁵„US States By Population Of Muslims“, WorldAtlas, <https://www.worldatlas.com/articles/us-states-by-population-of-muslims.html> (staženo 4.4.2020).

¹⁶Ibid.

¹⁷Weapons of mass destruction, v překladu zbraně hromadné ničení

podepsáním smlouvy NPT¹⁸, kdy strach z dalšího šíření atomových zbraní přiměl státy podepsat smlouvu o jejich nešíření.¹⁹

V kontextu iránského jaderného programu je sekuritizace WMD velice účinným nástrojem k podpoře negativních postojů vůči iránskému právu na jadernou energii. Írán je po právu označován jako podporovatel mezinárodního terorismu. Íránská podpora Hizballáhu je nezpochybnitelná. Jádrem sekuritizace je v tomto případě obava, že Írán získá zbraně hromadného ničení, kterými může přímo ohrozit Spojené státy a jejich spojence po celém světě i skrze své páté kolony. V kontextu této práce tedy nastává otázka, zda JCPOA slouží k desekuritizaci tématu.²⁰

3 Kontext americko-iránských vztahů a iránský jaderný program

Pro pochopení toho, proč bývá v dnešní době Írán a témata s ním spojená ve Spojených státech tak často předmětem sekuritizace, je třeba se podívat na vývoj vztahů obou zemí. Spojené státy a Írán prožili od 50. let do současnosti velice turbulentní vztah. Samotný historický vývoj vztahu obou zemí nám ukazuje, proč je Írán ve Spojených státech vnímán jako bezpečnostní riziko, a proč je tomu tak i ze strany Íránu. Od 50. let 20. století se Spojené státy začaly angažovat na Blízkém Východě za záminkou zadržení komunismu, což bylo hlavní myšlenkou Trumanovy doktríny. Írán a USA v tomto období vystupovaly jak regionální partneři. Toto partnerství vydrželo několik desítek let, kdy bylo zničeno Islámskou revolucí v roce 1979, po které se obě země od sebe diplomaticky izolovaly. V těchto letech byl vztah definován sankcemi, vzrůstajícím napětím a nedůvěřivostí. Změna nastala až začátkem jednání o omezení iránského jaderného programu. Během prezidentství George W. Bushe se Spojené státy intenzivněji do jednání o omezení iránského jaderného programu nezapojovaly. Prezident Bush iránskou otázku upozadil před kampaněmi v Iráku a Afghánistánu. Pokrok v jednáních přineslo až prezidentství Baracka Obamy. Jednání byla vedena na americké straně prezidentem Obamou a jeho týmem a na straně druhé iránským prezidentem Hasanem Rúháním a jeho týmem. Jednalo se o jasné oteplení vzájemných vztahů a desekuritizaci z obou stran. Další zlom však přišel se zvolením Donalda Trumpa prezidentem Spojených států amerických a nastolení jeho agresivní, bezpečnostní politiky vůči Íránu. Důkladná analýza vývoje americko-iránských vztahů, iránského jaderného programu a JCPOA pomůže pochopit, jakým způsobem je Írán, JCPOA a Íránský jaderný program sekuritizován ze strany Spojených států.²¹

¹⁸Treaty on the Non-Proliferation of Nuclear Weapons, podepsána 1. července 1968, v překladu smlouva

¹⁹Ido Oren, Ty Solomon, „WMD, WMD, WMD: Securitisation through ritualised incantation of ambiguous phrases“, *Review of International Studies* 41, č. 2 (2015): 313-336

<https://www.cambridge.org/core/journals/review-of-international-studies/article/wmd-wmd-wmd-securitisation-through-ritualised-incantation-of-ambiguous-phrases/58E96EEFD74C5A90C91F21E820369E33> (staženo 19.5. 2020).

²⁰Erdoan A. Shipoli, *Islam, Securitization, and US Foreign Policy*, 313-336.

²¹Mohammad Marandi, Mehrdad Halalkhor, „America and Securitization of Iran after the Islamic revolution 1979 till 2013; continuation or change“, 85-116 (staženo 24.3.2020).

3.1 Vývoj vztahu mezi USA a Íránem

V počátcích vztahu mezi Spojenými státy a Íránem, Írán bral USA jako mocnost, která měla balancovat vliv Velké Británie a Osmanské říše. V roce 1856 byla podepsána dohoda o vzájemném přátelství a obchodu a Samuel Benjamin se stal prvním velvyslancem v Teheránu a Haj Husajn Qoli Khan prvním velvyslancem ve Washingtonu. Nastalo 100 let klidného přátelského stavu, který byl pošramocen v 50. letech. V roce 1951 vyhrál demokratické volby v Íránu Muhammad Mosaddek, který byl předsedou národní fronty silně podporovanou komunisty. Írán na straně Sovětského svazu si Spojené státy, i díky jeho strategické pozici na Blízkém Východě, nemohly dovolit. CIA v roce 1953 za pomoci iránských pro-šáhovských složek spustila operaci Ajax. Ta vedla k zatčení Mosaddeka a znovunastolení šáhovského režimu. Muhammad Réza Pahlaví a jeho režim měl díky USA relativně pevnou pozici, nicméně pohled části společnosti, zejména duchovní disidentské, se na Spojené státy změnil. Tato anti-americká část začala USA vnímat jako imperiální mocnost, která narušuje suverenitu Íránu a ničí iránské hodnoty. Formálně byly Spojené státy největším ekonomickým, politickým a vojenským partnerem Íránu. Hlavními důvody americko-iránského partnerství byly vřelé a hluboce zakořeněné vztahy, strategické postavení Íránu na Blízkém Východě, stabilní a důležitý zdroj nerostných surovin v regionu, rostoucí trh pro americké komodity a letecký koridor mezi Evropou a Jihovýchodní Asií. Vzkvétající partnerství obou zemí se potvrdilo v roce 1955 přijetím Íránu do Bagdádského paktu²², zkráceně CENTO²³. Ze strany USA bylo přátelství motivováno především politikou zdržení komunismu na Blízkém Východě. Spojené Státy v rámci partnerství začaly velkou měrou podporovat vývoj iránského jaderného programu. Během administrativ Johna F. Kennedyho a Lyndona B. Johnsona vztahy s Íránem vzkvétaly a posilňovaly. I přes prohlášení Johna F. Kennedyho, který ve svých projevech tvrdil, že Spojené státy nebudou podporovat nedemokratické diktátorské režimy.²⁴

V roce 1977 nastoupil do prezidentského úřadu Jimmy Carter. Během jeho prezidenství začaly mít Spojené státy s Íránem menší rozpory kvůli lidskoprávním otázkám, nicméně stále se jednalo o výhodné partnerství pro obě strany. Tvrzení, že se jednalo o výhodné partnerství, které chtěly udržet obě strany svědčí prohlášení Jimmyho Cartera, který popisuje Írán jako ostrov stability na Blízkém Východě.²⁵

Nejdůležitější zlom v americko-iránských vztazích přichází 11. února 1979, kdy byly pro-šáhovské síly poraženy. Z Íránu se stala Islámská teokratická republika, vedena duchovním vůdcem Ájatolláhem Rúholláhem Chomejním a dalšími členy iránského šíitského kléru. Následující měsíce vyplnilo vakuum v americko-iránských vztazích. Událostí, která definitivně změnila vývoj vztahů mezi Spojenými státy a Íránem, bylo přepadení amerického velvyslanectví v Teheránu v listopadu téhož roku. Velvyslanectví bylo přepadeno davem iránských studentů, mezi kterými byli přítomni členové iránských revolučních gard. Po útoku bylo na velvyslanectví drženo 66 Američanů jako rukojmí. Část jich byla propuštěna

²²Politicko-vojenský blok Velké Británie, Iráku, Íránu, Turecka a Pákistánu, založený 1955

²³Bagdádský pakt přejmenován na CENTO po odchodu Iráku v roce 1959

²⁴Ibid., 85-116 (staženo 24.3.2020).

²⁵Ibid., 85-116 (staženo 24.3.2020).

mezi lety 1979-1980, nicméně celkem 52 amerických občanů bylo drženo jako rukojmí do ledna 1981. Islámská revoluce způsobila celkovou změnu paradigmatu v americko-iránských vztazích a ze strategických partnerů se staly dva státy, které dodnes stojí na opačných pólech a po nejaktuálnějších událostech je nějaký bližší styk spíše otázkou utopie.²⁶

V 80. letech započala politická a vojenská sekuritizace Íránu, která byla doprovázena sankcemi. Sankce provází vztah mezi Spojenými Státy a Íránem od incidentu na americkém velvyslanectví. První sankce byly uvaleny už v roce 1980, kdy americký prezident Jimmy Carter podepsal vládní nařízení č. 12170, které postupně zmrazilo íránská aktiva v amerických bankách ve výši necelých 8 miliard dolarů. Americká vláda následně uvalila obchodní embargo na Írán a zakázala import íránských komodit do Spojených států. Je třeba říct, že vztah mezi oběma zeměmi se nezměnil o 180 stupňů během noci, byl to postupný proces. Spojené státy se snažily, i přes zjevné rozdíly, udržet Írán na jejich straně a zabránit vlivu Sovětského svazu a komunismu.²⁷ Ronald Reagan se tedy vlivem pokračující Studené války snažil udržet relativní vztahy, nicméně během svého prezidenství zpřísnil obchodní embargo uvalené na Írán. Jednou z příčin, že se vztahy mezi USA a Íránem zhoršily a sankce zpřísnily, bylo obvinění Íránu z podílu na atentátu na kasárna v Bejrútu v roce 1983, který provedly šíitské militantní skupiny. Vztah, který nelze popsat jinak než nejasný, jasně vykrytalizoval po skončení Studené války, kdy došlo k zásadní změně v podstatě americké zahraniční politiky.²⁸

Mluvíme-li o sekuritizaci Íránu, lze tento fenomén rozdělit na dvě etapy. První etapa může být charakterizována prvotními sankcemi a poměrně mírnou politickou a vojenskou sekuritizací. Tato etapa probíhala v kontextu Studené války. Írán byl v této době vnímán jako menší hrozba oproti SSSR, a tudíž na něj nebyla politicky upřena taková pozornost. Druhou etapu, lze označit za tvrdou sekuritizaci Íránu. K nastolení tvrdší sekuritizace Íránu došlo hlavně v důsledku rozpadu Sovětského Svazu. Zahraniční a bezpečnostní politika je založena a motivována takzvaným bojem „my vs. oni“. Během Studené války Američané vnímali jako hlavní hrozbu Sovětský svaz a komunismus. Po Studené válce Spojené státy dosadily do role „oni“ Írán, jehož fundamentální šíitský Islám onačily za ideologii, jež má jedinou motivaci, zničit americké hodnoty a americkou společnost.²⁹

Nové postavení vůči Íránu bylo ovlivněno nově nastoleným světovým řádem, který byl založený na americké hegemonii. Spojené státy se zavázaly v tomto novém světě šířit demokracii, americké hodnoty, bojovat proti takzvaným „outlaw states“ (darebácké státy) a zamezit šíření a užívání zbraní hromadného ničení. Do tohoto vzorce kompletně zapadal právě Írán. Jedním z prvních restriktivních kroků proti Íránu bylo podepsání zákona Iran-Iraq Arms Non-proliferation Act z roku 1992. Zákon zakazoval prodej

²⁶Ibid., 85-116 (staženo 24.3.2020).

²⁷Mahdich Aghazadeh, „A Historical Overview of Sanctions on Iran And Iran’s Nuclear program“, *Journal of Academic Studies* 14, č. 56 (2013): 137-142 (staženo 24.3.2020).

²⁸Mohammad Marandi, Mehrdad Halalkhor, „America and Securitization of Iran after the Islamic revolution 1979 till 2013; continuation or change“, 85-116 (staženo 24.3.2020).

²⁹Erdoan A. Shipoli, *Islam, Securitization, and US Foreign Policy*, 101-126.

prostředků a technologií do Íránu a Iráku, ve snaze předejít tomu, aby obě země získaly zbraně hromadného ničení. Během prezidentství Billa Clintona na zákon z roku 1992 navázal zákon z roku 1996 nazvaný Iran and Libya Sanctions Act. USA jednaly převážně unilaterálně, americké sankce tedy neměly větší podporu u mezinárodního společenství. Během druhého prezidentského období Billa Clintona sekuritizace ještě přitvrdila. Americký ministr zahraničí Warren Christopher označil Írán za „*outlaw state*“, který se snaží blokovat demokratizační proces na Blízkém Východě. V souvislosti s tímto označením se začaly objevovat zprávy, že Írán importuje balistické rakety z KLR a Číny. Míra sekuritizace a šíře sankcí se začaly postupně zvětšovat.³⁰ Spojené státy se zaměřily na politiku dvojího zadržování, tato politika byla směřována proti Íránu a Iráku, jež USA vnímaly jako největší hrozbu pro své zájmy na Blízkém východě. V reakci na novou politiku byly rozšířeny obchodní sankce na všechny zahraniční společnosti a jednotlivce, kteří spolupracovali s Íránem v oblasti ropy a zemního plynu a exportovali ropné produkty a technologie do Íránu. Jedním z faktorů, který znamenal radikálnější sekuritizaci byl teroristický útok na kasárna v Al Khabar v Saudské Arábii. Z útoku byla obviněna teroristická skupina Hizballáh. Objevily se důkazy svědčící o propojení Íránu a Hizballáhu, nicméně nejednalo se o přesvědčivé důkazy. Tyto důkazy však byly použity při sekuritizačním procesu a výrazně posunuly sekuritizaci Íránu.³¹

Jak lze tedy shrnout období vlády Billa Clintona ve vztahu vůči Íránu? Bill Clinton nastolil tvrdou politiku vůči Íránu zosobněnou tvrdou rétorikou, kdy Írán označil jako: „inspirace a plátce teroristů“³², limitujícími sankcemi a zadržováním vlivu Íránu v regionu, hrozbou vojenské intervence. Bill Clinton se zcela vyhnul diplomatickému řešení problémů. Prezident se zcela vyhnul dialogu s druhou stranou. Tento postup je mu vytýkán řadou odborníků a politiků z důvodu, že jeho protějškem byl Muhammad Chátamí. Íránský prezident vládl mezi lety 1997-2005 a během své vlády nastolil reformní kurz v íránské politice. Během jeho vlády byla naděje, že se obě země opět diplomaticky sblíží. Proces byl však nenaplněn i kvůli tomu, že prezident Clinton spoléhal spíše na unilaterální řešení situací a využití americké vojenské, politické a ekonomické síly jako politického nástroje, kde byl jediný cíl, a to oslabení Íránu.

Dalším zlomovým bodem v americko-íránských vztazích, který od sebe oba státy ještě více oddělil bylo 11. září 2001. Spojené státy měly od roku 2001 nového prezidenta v osobě George W. Bushe. Ten zosobňoval neokonzervativní pohled na mezinárodní vztahy a jeho hlavním nástrojem při prosazování zahraniční a bezpečnostní politiky bylo použití vojenské síly. Jeho prezidentství bylo zásadně ovlivněno tragédií 11. září. Vyhlášení války proti teroru bylo reakcí na tuto událost. Co se týče Íránu, prezident

³⁰Mahdieh Aghazadeh, „A Historical Overview of Sanctions on Iran And Iran’s Nuclear program“, 137-142 (staženo 24.3.2020).

³¹Mohammad Marandi, Mehrdad Halalkhor, „America and Securitization of Iran after the Islamic revolution 1979 till 2013; continuation or change“, 85-116 (staženo 24.3.2020).

³²Todd S. Purdum, „Clinton To Order A Trade Embargo Against Teheran“, *The New York Times*, 1. května 1995 <https://www.nytimes.com/1995/05/01/world/clinton-to-order-a-trade-embargo-against-teheran.html> (navštíveno 19.5. 2020).

Bush pokračoval v silné sekuritizaci. Jedním z podporovatelů sekuritizace byl kromě George W. Bushe ředitel pro plánování politiky Richard N. Haass, který se soustředil na pokračování ekonomických sankcí, a zároveň podporu liberální íránské opozice.³³

Írán byl v rámci sekuritizace označen za darebácký stát a podporovatele mezinárodního terorismu. V této době byly objeveny další důkazy o íránské podpoře Hizballáhu. K tvrdší sekuritizace došlo i kvůli nové zprávě CIA z roku 2001, která tvrdila, že Írán získal zbraně hromadného ničení a dosáhl významného pokrok v jaderném vývoji. Důležitým momentem byl projev prezidenta Bushe z ledna roku 2002. Ve zprávě o stavu Unie prezident jednoznačně sekuritizuje Írán, kdy jej označuje za hlavní komponent osy zla.³⁴ Dále se v projevu prezident o Íránu zmiňuje takto: „Naším cílem je předcházet režimům, které sponzorují terorismus a ohrožují Ameriku nebo naše spojence zbraněmi hromadného ničení.“, a také se přímo jmenovitě zmiňuje o Íránu v části: „Írán se agresivně snaží získat zbraně hromadného ničení a exportuje terorismus a několik nezvolených potlačuje naději Íránských lidí na svobodu... Státy jako jsou tyto a jejich terorističtí spojenci tvoří osu zla“.³⁵ Sekuritizace dosáhla takového rozměru, že prezident Bush v určité chvíli zvažoval vojenskou intervenci proti Íránu, nicméně od toho upustil kvůli válkám v Afghánistánu a Iráku.³⁶ Írán nebyl americkou prioritou mezi lety 2001-2006, Američané spolupracovali s Íránem v boji proti Talibánu v Afghánistánu. Írán na sebe upoutal pozornost nástupem Mahmúda Ahmadínežáda do úřadu a nedodržením Pařížské dohody z roku 2004, která byla vyvrcholením prvotních jednání mezi Íránem a iniciativou EU-3 o omezení íránského jaderného programu. Hlavním sekuritizačním diskurzem bylo ohrožení Spojených států íránským jaderným programem a snaha Íránu získat zbraně hromadného ničení. Po vyškrtnutí Libye ze seznamu darebáckých států, se zákon *Iran and Libya Sanctions Act* změnil na zákon *The Iran Sanctions Act*, který rozšiřoval uvalené sankce, a jehož hlavním cílem bylo zamezit Íránu v zisku zbraní hromadného ničení a ochromit íránský jaderný program. Další ekonomické sankce v následujících letech připravily půdu pro ochromující sankce uvalené Barackem Obamou.³⁷

3.2 Íránský jaderný program a pokusy o jeho omezení před Barackem Obamou

8. prosince 1953 přednesl americký prezident Dwight D. Eisenhower na Valném shromáždění OSN projev, známý pod jménem „Atomy pro mír“, jenž dal ideologický základ pro americké jaderné vyzbrojování, dal vzniknout Mezinárodní agentuře pro atomovou energii (MAAE) a stál u zrodu

³³Mohammad Marandi, Mehrdad Halalkhor, „America and Securitization of Iran after the Islamic revolution 1979 till 2013; continuation or change“, 85-116 (staženo 24.3.2020).

³⁴Ibid., 85-116 (staženo 24.3.2020).

³⁵„President Delivers State of the Union Address“, The White House, <https://georgewbush-whitehouse.archives.gov/news/releases/2002/01/20020129-11.html> (navštíveno 15.5. 2020).

³⁶Mahdieh Aghazadeh, „A Historical Overview of Sanctions on Iran And Iran’s Nuclear program“, 137-142 (staženo 24.3.2020).

³⁷Elena Duck, Robin Lucke, „Same Old (Macro-) Securitization? A Comparison of Political Reactions to Major Terrorist Attacks in the United States and France“, *Croatian International Relations Review* 25, č. 84 (2019): 6-35, <https://doaj.org/article/e0796d9e128a48e4ace80853ce5a6a5e> (staženo 1.4.2020).

Smlouvy o nešíření jaderných zbraní.³⁸ Na základě projevu vznikl v následujících letech program Atomy pro mír. Tento program měl za úkol šířit osvětu o jaderné energii ve společnosti a sloužil k rozšíření know-how o jaderné energii v rozvojových zemích.³⁹ Na základě tohoto programu šáh Rezá Pahlaví v roce 1957 podepsal se Spojenými státy dohodu o spolupráci v oblasti výzkumu a mírového užití jaderné energie. Nové partnerství poskytlo Íránu potřebné znalosti a 7 miliard dolarů k nastartování a budoucímu rozvoji íránského mírového programu. V 50. a 60. letech íránský jaderný program podporovala také Francie a Západní Německo.⁴⁰

V roce 1968 Írán podepsal Smlouvu o nešíření jaderných zbraní, čímž jeho jaderný program spadl pod Mezinárodní agenturu pro atomovou energii. Podpisem ztvdil mírumilovnost svého jaderného programu. V 70. letech šáh přišel s plánem, že do roku 2000 vystaví 23 jaderných zařízení. Souběžně s šáhovými prohlášeními o rozšíření íránského jaderného programu došlo v roce 1974 ke vzniku Íránské organizace pro atomovou energii. Írán podepsal záruky s Mezinárodní agenturou pro atomovou energii, díky kterým íránská jaderná zařízení spadaly pod inspekci MAAE. Rozvoj jaderného programu se opět urychlil v roce 1976, kdy Írán podepsal smlouvu se západoněmeckou firmou Kraftwerk, která měla v Íránu začít stavět jaderné zařízení Bushehr.⁴¹

Prvním zlomovým okamžikem ve vztazích mezi Íránem a Spojenými státy v rámci jaderné energie byl rok 1974. V roce 1974 uskutečnila Indie úspěšný jaderný test. Obavy o rozšíření jaderných zbraní změnila americkou politiku. Obavy potvrdila zpráva CIA, která tvrdila, že zda rozvoj íránského jaderného programu poběží stejným tempem jako doposud, Írán získá potenciál pro tvorbu jaderné zbraně nebo dokonce samotnou zbraň do poloviny 80. let. V roce 1977 se Carterova administrativa rozhodla pozdržet další podporu íránského programu a deklarovala, že Írán musí přijmout a splnit komplexní záruky určené MAAE, chce-li získat obnovenou podporu svého civilního jaderného programu ze strany USA.⁴²

Po islámské revoluci se jaderný program víceméně zastavil. Hlavním iniciátorem opuštění jaderného programu byl íránský duchovní vůdce Ájatolláh Chomejní, který byl toho názoru, že jaderná energie není v souladu s Islámem a myšlením, které Ájatolláh prosazoval. Íránský jaderný program byl skoro zničen na začátku 80. let, kdy došlo k zastavení stavby jaderného zařízení v Bushehru. Během irácko-íránské války bylo zařízení v Bushehru značně poškozeno. Pohled íránských elit na jaderný program se změnil až během války s Irákem, zejména po útocích chemickými zbraněmi ze strany Iráku. V roce 1984 íránské elity v čele s Chomejním vyjádřily zájem nad obnovením jaderného programu, který by

³⁸Robert J. Reardon, *Containing iran: Strategies for Addressing the Iranian Nuclear Challenge* (Santa Monica: RAND Corporation, 2012). 10-21.

³⁹„Iran’s Nuclear Timeline and History“, Nuclear Threat Initiative, <https://www.nti.org/learn/countries/iran/nuclear/> (staženo 5.4.2020).

⁴⁰Robert J. Reardon, *Containing iran: Strategies for Addressing the Iranian Nuclear Challenge*, 10-21.

⁴¹Ibid., 10-21.

⁴²Ibid., 10-21.

měl povahu civilního jaderného programu.⁴³ Na základě záruk, že iránský jaderný program bude mírumilovný, Írán s francouzskou pomocí dostavěl zařízení na přeměnu uranu a fabrikaci paliva v Isfahánu. Ze strany západních mocností se však jednalo o ojedinělou pomoc. Írán se ve snaze posunout vývoj svého programu obrátil na černý trh, kde obchodoval zejména s Pákistánem a Čínou. Mezi lety 1987-1990 Írán s těmito zeměmi podepsal oficiální dlouhodobou spolupráci. Vlivem vývoje irácko-iránské války, smrti Chomejního a s pomocí nových partnerů Írán pokročil ve výzkumu obohacování uranu a ocitl se blíže k získání jaderné zbraně.⁴⁴

Důležitým milníkem pro iránský jaderný program bylo podepsání rusko-iránské jaderné dohody z roku 1992. Na jejím základě ruské firmy dostavěly elektrárnu v Bushehu a pustily se do stavby dalších jaderných zařízení. Důležitým bodem dohody byl tajný protokol, ve kterém se Moskva zavazovala, že do Íránu doručí pokročilou jadernou technologii, která by vývoj programu značně urychlila. Vzhledem k tlaku, který Spojené státy vyvíjely na Rusko kvůli tajnému protokolu, k jeho naplnění nikdy nedošlo. Stejným způsobem skončila také čínská pomoc, která také neodolala tlaku USA.⁴⁵

V roce 2002 zveřejnila odbojová organizace Národní rada iránského odboje existenci dvou tajných jaderných zařízení v Natanzu a Araku. Zařízení v Natanzu slouží k obohacování uranu a zařízení v Araku se zaměřovalo na těžbu těžké vody.⁴⁶ Obě zařízení vznikla v 90. letech vlivem ruského a čínského partnerství a měla pomoci Íránu dosáhnout potenciálu k vytvoření jaderné zbraně. Odhalení těchto zařízení vyvolalo změnu ve vztahu MAAE vůči jadernému programu a oprávnilo stupňující se americkou sekuritizaci směřovanou proti Íránu, jadernému programu a jeho aktivitám v regionu. Nové objevy podpořily označení Íránu za darebácký stát a součást osy zla Georgem W. Bushem. Všem zainteresovaným stranám, s výjimkou Íránu, šlo o omezení iránského jaderného programu. V souladu s tím USA uvalily několik nových sankcí.⁴⁷ Hlavní obvinění Íránu se zakládalo na možném porušení Smlouvy o nešíření jaderných zbraní a snaze Íránu získat zbraně hromadného ničení. Po obvinění Íránu ze strany MAAE, Spojených států a OSN se iránský viceprezident a prezident Íránské organizace pro atomovou energii Réza Aghazadeh vyjádřil negativně vůči obviněním ve smyslu, že získání zbraní hromadného ničení je zcela proti iránským tradicím a Islámu, který je v Íránu vyznáván. MAAE na základě vyjádření iránských představitelů provedla inspekci, z které vyšlo najevo, že Írán nedodržel záruky a podmínky určené MAAE.⁴⁸

⁴³ „Iran’s Nuclear Timeline and History“, Nuclear Threat Initiative, <https://www.nti.org/learn/countries/iran/nuclear/> (staženo 5.4.2020).

⁴⁴ Robert J. Reardon, *Containing Iran: Strategies for Addressing the Iranian Nuclear Challenge*, 10-21.

⁴⁵ Ibid., 10-21.

⁴⁶ Ibid., 10-21.

⁴⁷ „Iran’s Nuclear Program: Status“, Official Site of Congressional Research Service, <https://crsreports.congress.gov> (staženo 3.4.2020).

⁴⁸ „Iran’s Nuclear Timeline and History“, Nuclear Threat Initiative, <https://www.nti.org/learn/countries/iran/nuclear/> (staženo 5.4.2020).

Ke zlepšení situace MAAE přijala takzvaný doplňující protokol ke smlouvě o nešíření jaderných zbraní. Nový protokol znamenal rozšíření ochranných nástrojů MAAE a vytvořil akceptovatelné podmínky pro Velkou Británii, Německo a Francii, aby vytvořily skupinu EU-3 a zahájily jednání s Íránem, která měla za úkol omezení jaderného programu a uchování jeho civilního charakteru.

Skupina EU-3 projevila jako první snahu s Íránem jednat o jeho jaderném programu. Prvotní jednání vyvrcholila podpisem Pařížské smlouvy v roce 2004. Tato smlouva byla odrážecím můstkem pro finální jednání. V souladu se smlouvou MAAE odstranila ze své nejdůležitější agendy pravidelnou kontrolu nad íránským jaderným programem.⁴⁹ A země skupiny EU-3 poskytly Íránu ekonomickou pomoc a na mezinárodním poli podpořily přijetí Íránu do Světové obchodní organizace. Írán v souladu se smlouvou pozastavil vývoj centrifug, obohacování uranu a přispěl k tomu, aby jeho jaderný program opět nabyl mezinárodní důvěry. Nicméně Írán také na základě smlouvy deklaroval, že má nevýlučné právo na jaderný program a obohacování uranu vyplývající ze Smlouvy o nešíření jaderných zbraní. Podle Íránu nebylo pozastavení právně závazné, spíše dobrovolné a bylo Íránem prezentováno jako důvěru-budující opatření směřované ke globální komunitě. Opatření chtěl Írán dodržovat během jednání o finální dohodě. V případě, že by jednání padla, tak s okamžitou platností padla i Íránem přijatá opatření. Írán se také vůči opatřením vyjádřil ve smyslu, že omezení nebudou Íránem dodržována roky, ale jen v řádu několika měsíců. Na závěr je potřeba zdůraznit, že Pařížská dohoda byla pouze startovací čarou, nikoliv finálním dokumentem.⁵⁰

S vidinou budoucích jednání se k iniciativě EU-3 následující rok přidaly Spojené státy. Hlavní podmínkou USA bylo, že se Írán vzdá kompletně svého obohacovacího programu. To bylo z pohledu Íránu nemožné. Můžeme s klidem tvrdit, že pod prezidentem Chátámím Írán nastolil nepatrný reformační proces, a tak Spojené státy mohly žít v naději, že jejich varianta dohody bude přijata s lehce pozměněnými podmínkami. Nicméně v roce 2005 se Írán ocitl v úplně jiné situaci. Atmosféra nadcházejících prezidentských voleb a nepřijatelnost podmínek znamenaly, že Írán postupně od jednání odstupoval. Když byl v tentýž rok zvolen prezidentem konzervativní hardliner Mahmúd Ahmadínežád, byla opětovná izolace Íránu zcela definitivní. Ahmadínežád ve svých prvních projevech prohlásil, že Írán má neotřesitelné právo mít vlastní jaderný a obohacovací program. Vyjádření jasně naznačila, že Írán začne být ve vývoji svého jaderného programu agresivnější, což vyvolalo obavy u představitelů USA a států EU-3. Obavy posilovaly reporty CIA a MAAE, které tvrdily, že Írán modifikuje balistickou raketu Šaháb-3, a že připravuje plány pro pokročilejší centrifugy.⁵¹

V roce 2006 Írán opustil od doplňujícího protokolu a opět spustil obohacovací program v zařízení v Natanzu, kde začal vyrábět a plnit nové centrifugy uranem UF6 ze zařízení v Isfahánu a k březnu 2006

⁴⁹Robert J. Reardon, *Containing iran: Strategies for Addressing the Iranian Nuclear Challenge*, 10-21.

⁵⁰Benjamin Martinez, *The Iran Nuclear Agreement and Joint Comprehensive Plan of Action: Elements and Considerations* (New York: Nova Science Publishers Inc., 2016), 4-5.

⁵¹Robert J. Reardon, *Containing iran: Strategies for Addressing the Iranian Nuclear Challenge*, 10-21.

zvýšil koncentraci obohaceného uranu na 3.5 %.⁵² V souladu s tím Írán oznámil, že nebude nadále kooperovat s MAAE. Ahmadínežád prohlásil, že Írán vyvíjí vylepšený typ centrifug pro nové zařízení nacházející se opět v Natanzu.⁵³

Reakcí, na akce Íránu, ze strany USA a OSN byla nová vlna sankcí. Rusko a Čína vetovali sankce uvalené Radou bezpečnosti OSN. Zbylí členové Rady bezpečnosti a Německo potřebovali Čínu a Rusko na své straně, aby mohli naplnit cíle íránské agendy. Podmínkou pro ruskou a čínskou pomoc bylo ukončení nebo omezení amerického unilaterálního přístupu vůči íránské situaci a větší náklonost k multilaterálnímu řešení problémů. Spojené státy tak v roce 2006 začaly být zapojeny do jednání iniciativy P5+1.⁵⁴ Skupina P5+1 byla sestavena z trvalých členů Rady bezpečnosti OSN a Německa, což znamená, že prvotní vyjednávací skupinu, skládající se z EU-3 a USA, doplnilo Rusko a ČLR. Nová iniciativa nabízela Íránu stejné výhody, když splní stanovené podmínky. Íránu byly také přislíbeny ústupky ze strany Washingtonu pod podmínkou, že Írán obnoví důvěru v mírumilovnost jeho jaderného programu u mezinárodního společenství. Nabídku následovala rezoluce Rady bezpečnosti OSN 1696, která stanovila říjen téhož roku jako termín pro splnění požadavků.⁵⁵

V polovině roku 2006 se skupině EU-3 podařilo dohodnout s Íránem na podmínkách omezení obohacovacího programu. V čele íránského vyjednávacího týmu stál progresivní politik Ali Larijani. Ten věřil, že je schopný Írán a P5+1 dovést k dohodě. Přijal podmínku o omezení obohacovacího programu, oplátkou za omezení dohledu Rady bezpečnosti OSN nad programem. Po úspěšné dohodě měl Larijani začít jednat osobně s americkou ministryní zahraničí Condoleezou Rice, což by značilo významný pokrok. Jednání však nenaplnila potenciál, protože íránský duchovní vůdce Chomejní nepodpořil Larijaniho.⁵⁶

První fázi jednání zcela uzavřela prohlášení Ájatolláha Chomejního, který prohlásil, že žádná hrozba nemůže íránský národ odvrátit od osudu a dále tvrdil, že Írán bude po své cestě postupovat pomocí síly a nebude tolerovat protivníky, aby utlačovali jejich práva. V reakci na neúspěch při prvotních jednáních navrhla iniciativa novou nabídku a Spojené státy se snažily dostat do popředí při vyjednávání. Írán však přes snahu iniciativy P5+1 nabídku zcela zavrhl a expresivně prohlásil, že se práva na obohacování uranu za žádnou cenu nevzdá.

⁵²Ibid., 10-21.

⁵³Benjamin Martinez, *The Iran Nuclear Agreement and Joint Comprehensive Plan of Action: Elements and Considerations*, 5-7.

⁵⁴Mahdieh Aghazadeh, „A Historical Overview of Sanctions on Iran And Iran’s Nuclear program“, 137-142 (staženo 24.3.2020).

⁵⁵Robert J. Reardon, *Containing iran: Strategies for Addressing the Iranian Nuclear Challenge*, 10-21.

⁵⁶Ibid., 10-21.

Další kolo vyjednávání bylo už ovlivněno prezidenstvím Baracka Obamy, jehož administrativa dosáhla v rámci vyjednávání P5+1 největších úspěchů. Nicméně období Obamova prezidenství bude analyzováno v další kapitole.

4 JPOA a JCPOA

První desetiletí 20. století bylo ve znamení velice proměnlivého pohledu na vyjednávání ze strany Spojených států. V prvních letech Bushovy administrativy byly Spojené státy vůči jakýmkoliv diplomatickým stykům s Íránem naladěny negativně a uchýlovaly se na uvalování sankcí a hrozbu vojenského střetu. Tuto skutečnost lze vnímat jako promarněnou příležitost normalizovat vztah mezi USA a Íránem. Když se v roce 2005 Spojené státy rozhodly zapojit do jednání s iniciativou EU-3, byl již Írán na pokraji prezidentských voleb. Z těchto voleb vzešel vítězně Mahmúd Ahmadínežád, který se netajil negativními postoji vůči Západu, a hlavně Spojeným státům.⁵⁷

Změna nastala až po začátku prezidentství Baracka Obamy. Od prvního okamžiku se Obamova administrativa snažila zlepšit vztahy a nasměrovat všechny zúčastněné k budoucímu vyjednávání. Snahy Obamovy administrativy vyvrcholily v posledních letech, kdy iniciativa P5+1, vedena Spojenými státy, a Írán podepsali *The Joint Plan of Action*, zkráceně JPOA, který vedl k pozdějšímu podepsání *The Joint Comprehensive Plan of Action*, zkráceně JCPOA.⁵⁸

JPOA bylo vyvrcholením snah jednacích týmů iniciativy P5+1 a Íránu najít společné řešení jaderného problému. Je třeba říct, že JPOA sloužilo pouze k získání času pro pokročilejší jednání s Íránem, jenž vyvrcholilo podepsáním JCPOA v roce 2015.⁵⁹

Jednání započala v roce 2009 v prvních měsících Obamova prezidenství. Obama Írán adresoval ve svých projevech v Káhiře a při oslavě íránského svátku Novruz.⁶⁰ V projevech Obama deklaroval, že Spojené státy jsou připravené sblížit se s Íránem a vyřešit společné problémy. Okamžik, kdy došlo k prvním diplomatickým stykům v nové éře, jak můžeme nástup Baracka Obamy popsat, mezi oběma zeměmi byla jednání o propuštění tří amerických turistů z Íránu. Tato jednání pomohla k obnovení jaderných jednání. Jediným problémem bylo, že Írán nebyl v této době ochotný jednat přímo se Spojenými státy.⁶¹ Za těchto okolností se Omán nabídl, že se stane prostředníkem při jednáních o propuštění Američanů. Hlavním jednatelem za americkou stranu byl jmenován náměstek ministryně zahraničí pro politické záležitosti William Burns. K propuštění všech tří Američanů došlo do roku 2011.

⁵⁷Wendy R. Sherman, „How We Got the Iran Deal And Why We’ll Miss It“, *Foreign Affairs* 5, č. 97 (2018): 186-197 (staženo 28.3.2020).

⁵⁸Seyed Hossein Mousavian, Sina Toossi, „Assessing US-Iran Nuclear Engagement“, *Washington Quarterly* 3, č. 40 (2017): 65-95 (staženo 28.3.2020).

⁵⁹Wendy R. Sherman, „How We Got the Iran Deal And Why We’ll Miss It“, (staženo 28.3.2020).

⁶⁰Seyed Hossein Mousavian, Sina Toossi, „Assessing US-Iran Nuclear Engagement“, 65-95 (staženo 28.3.2020).

⁶¹„A timeline of key events in US-Iran negotiations“, Yahoo news, <https://news.yahoo.com/timeline-key-events-us-iran-negotiations-051720553--politics.html> (staženo 3.4.2020).

Nicméně nějaká pokročilá jaderná jednání byla stále velice daleko kvůli tvrdému kurzu, který v otázce jaderného programu prezident Ahmadínežád nastavil. Po roce 2010, kdy byly uvaleny ze strany USA historicky nejtvrdsí sankce proti íránskému režimu a s nadcházejícími prezidentskými volbami, v kterých se o prezidentský post ucházel Hassan Rúhání, situace vypadala, že se brzy obrátí výrazně k lepšímu. Rúhání vystavěl svou kampaň na tom, že Írán vyprostí z ochromujících sankcí, a že je otevřený k diskusi o íránské jaderné otázce.⁶²

Po Rúháního zvolení si nový íránský prezident a jeho americký protějšek vyměnili korespondenci, ve které vyjádřili vzájemnou náklonost nad vyřešením íránské otázky. Za Spojené státy byli hlavními vyjednávači zvoleni ministr zahraničí USA John Kerry, nová náměstkyně pro politické záležitosti Wendy Shermanová, nový náměstek William Burns a Bidenův poradce pro národní bezpečnost Jake Sullivan a za íránskou stranu byl hlavním vyjednávačem ministr zahraničí Mohammad Zarif a dalšími byli Abbas Araghchi a Majid Takht-Ravanchi.⁶³ Jednání byli účastněni zástupci ostatních zemí iniciativy P5+1, a také Vysoký představitel Unie pro zahraniční věci a bezpečnostní politiku Catherine Ashtonová a od následujícího roku Frederica Mogheriniová, nicméně pro potřeby této práce se text soustředí výhradně na americké a íránské představitele.⁶⁴

Po měsících jednání P5+1 a Íránu, které se vedly zejména v Ženevě, kazašském Almaty a ománském Maskatu, byla podepsána dohoda známá jako JPOA⁶⁵⁶⁶. Hlavní atributy dohody výrazným způsobem pomohly k podepsání finální dohody o pár let později. Výsledkem JPOA bylo oboustranné přijetí podmínek a souhlas na budoucím jednání. Írán částečně zastavil vývoj klíčových částí svého jaderného programu jako bylo obohacování uranu, vývoj centrifug a stavba nových zařízení, například zařízení v Araku, a na oplátku státy iniciativy P5+1, zejména Spojené státy, odstranili část sankcí uvalených během minulých let. Přesněji hovoříme o tom, že výsledkem JPOA bylo, že Írán omezil počet centrifug v zařízení v Natanzu o polovinu a v zařízení u Fordo dokonce o 75 %. Írán se také zaručil, že nezvýší své zásoby uranu obohaceného na 3,5 % a zbylý uran, který je obohacen pod 5 % přemění na palivo pro civilní účely.⁶⁷ Zároveň umožní inspektorům z MAAE neomezený přístup do zařízení v Natanzu a Fordo a sdílí MAAE plány reaktoru v Araku. Výměnou za to Írán získá na zdvihnutých sankcích přes 7 miliard amerických dolarů dříve zmražených aktiv. Zdvihnutí sankcí se bude také týkat íránského

⁶²Guy Taylor, „Career diplomat William Burns steered the Iran talks quietly through rounds of negotiations“, *The Washington Times*, 24. listopadu 2013.

⁶³Guy Taylor, „Career diplomat William Burns steered the Iran talks quietly through rounds of negotiations“, *The Washington Times*, 24. listopadu 2013.

⁶⁴Benjamin Martinez, *The Iran Nuclear Agreement and Joint Comprehensive Plan of Action: Elements and Considerations*, 10-31.

⁶⁵Julian Borger, Saeed Kamali Dehghan, „John Kerry and William Hague fly to Geneva to try to seal Iran nuclear deal“, *The Guardian*, 23. listopadu 2013 <https://www.theguardian.com/world/2013/nov/23/john-kerry-geneva-iran-nuclear-negotiations> (navštíveno 8.5. 2020).

⁶⁶„The JCPOA Timeline“, Center for Strategic and International Studies, <http://jcpoatimeline.csis.org/> (staženo 5.4.2020).

⁶⁷Benjamin Martinez, *The Iran Nuclear Agreement and Joint Comprehensive Plan of Action: Elements and Considerations*, 7-10.

automobilového průmyslu a leteckého průmyslu. JPOA také signatáře zavazoval k tomu, že do 6 měsíců vznikne rámec pro novou komplexnější dohodu, která definuje vztahy mezi Íránem, MAAE a světovým společenstvím. Tato podmínka byla splněna podepsáním JCPOA. Posledním důležitým výsledkem JPOA bylo to, že dohoda formálně uznává právo Íránu na obohacování uranu pro civilní účely v souladu s NPT. Tato skutečnost změnila celou podstatu vyjednávání, protože primárně z pohledu Spojených států už nešlo o kompletní zastavení íránského obohacovacího programu, ale jen o jeho omezení.⁶⁸

Jednání o JCPOA začala v únoru roku 2014, nicméně nedosáhla vážnějších závěrů a strany se nesešly až do července. Zlomové setkání přišlo v listopadu téhož roku, kdy P5+1 a Írán oznámili, že prodlouží dobu stanovenou pro jednání a zároveň prodlouží účinnost všech opatření přijatých v rámci JPOA. Také vyjádřili motivaci zformulovat závěrečnou dohodu do června roku 2015 s tím, že rámce pro dohodu chtějí dosáhnout do 4 měsíců. V březnu 2015 byla stranami vydána rámcová dohoda, která vyjadřovala snahu finální dohodu podepsat do 30. června, čímž by se splnila lhůta 30 dnů pro americký Kongres, aby JCPOA projednal pod zákonem *The Iran Nuclear Agreement Review Act*, zkráceně INARA⁶⁹. Zákon přijatý v květnu sloužil k omezení prezidentské moci. JCPOA byla přijata jako exekutivní dohoda⁷⁰, která na rozdíl od mezinárodní smlouvy nemusí být ratifikována Kongresem.⁷¹ Kongres přijal toto opatření, aby mohl blokovat dohody o íránském jaderném programu. Do zákona byla dána poznámka, která upravovala dobu projednání. Bude-li JCPOA podepsáno mezi 10. červencem a 7. zářím, bude mít Kongres na projednání 60 dní⁷². JCPOA bylo podepsáno 14. července. Rada bezpečnosti OSN přijala rezoluci 2231, která určila, že JCPOA bude adoptováno 18. října. Kongres tím získal dostatečný čas, aby projednal a dal JCPOA formální souhlas. Nicméně se tato akce Kongresu ukázal jako zbytečná, prezident Obama častokrát deklaroval, že negativní rozhodnutí ohledně JCPOA ze strany Kongresu bude vetovat. Implementaci dohody rezoluce stanovila do doby, kdy Írán splní podmínky. Írán splnil určené množství podmínek do ledna následujícího roku. JCPOA nabylo účinnosti 16. ledna 2016.⁷³

Dohoda definovala íránský jaderný program s limity a transparentními opatřeními, které sloužily k zajištění mírumilovné povahy programu. Írán musel omezit obohacovací program pouze pro civilní účely a přiznat všechna zařízení na obohacování uranu a zároveň přiznat velikost zásob obohaceného uranu.⁷⁴ Podle Obamovy administrativy opatření oddálí čas, kdy Írán získá dostatek obohaceného uranu

⁶⁸Ibid., 10-31.

⁶⁹Patricia Zengerle, „U.S. House passes Iran nuclear review legislation“, *Reuters*, 14. května 2015.

⁷⁰Andrew Rudalevige, „If the Iran deal had been a Senate-confirmed treaty, would Trump have been forced to stay in? Nope.“, *The Washington Post*, 9. května 2018.

⁷¹„The JCPOA Timeline“, Center for Strategic and International Studies, <http://jcpoatimeline.csis.org/> (staženo 5.4.2020).

⁷²„Review of the Iran Nuclear Agreement Review Act“, Official Site of the Congress of the United States of America, <https://www.congress.gov/114/plaws/publ17/PLAW-114publ17.pdf> (staženo 3.4.2020).

⁷³Benjamin Martinez, *The Iran Nuclear Agreement and Joint Comprehensive Plan of Action: Elements and Considerations*, 10-31.

⁷⁴„The Iran Nuclear Deal: What You Need To Know About the JCPOA“, Official Site of the Obama's White House, <https://obamawhitehouse.archives.gov/issues/foreign-policy/iran-deal/q-and-a> (staženo 5.4.2020).

pro tvorbu jaderné zbraně. Ve své podstatě JCPOA mělo blokovat všechny cesty, kterými Írán mohl dosáhnout jaderné zbraně.⁷⁵

Na oplátku byla zvednuta většina sankcí přijatých před JCPOA. Nicméně jejich odstranění bylo opět podmíněno splněním řady podmínek. Hlavní opatřeními pro zdvihnutí sankcí patřila limitace používaných centrifug na 5060 po dobu 10 let, s tím se limitovala i výroba nových centrifug, limitace množství zásob obohaceného uranu²³⁵ na 300 kilogramů po dobu 15 let. Írán v rámci opatření omezil vlastní obohacovací program pouze na zařízení v Natanzu, dále se zaručil k postupné přeměně zařízení u Fordo, které by sloužilo pouze k civilnímu účelu. Zařízení v Araku, zejména reaktor, mělo být v souladu s opatřeními přestavěno podle návrhu P5+1 a Írán se musel zbavit přebytečného paliva z tohoto reaktoru. Po splnění těchto podmínek bylo Íránu zaručeno odstranění několika sankcí, zejména těch, které byly uvalené po roce 2010. USA zdvihnou sankce uvalené pod zákonem *The Iran Sanctions Act*, dále prominou ekonomické sankce uvalené v souladu se sekcí 1245, která se věnovala Íránu, zákona *The National Defense Authorization Act*, poté sankce pod zákonem *The Threat Reduction and Syrian Human Rights Act*, *The Iran Freedom and Counter-Proliferation Act*, několika exekutivními nařízeními, především však Spojené státy zruší většinu sankcí uvalených pod zákonem *The Comprehensive Iran Sanctions, Accountability, and Divestment Act*, zkráceně známém jako CISADA.⁷⁶ JCPOA vneslo na americký Kongres požadavek, zda po 8 letech účinnosti dohody USA odstraní všechny sankce orientované proti íránskému jadernému programu.⁷⁷⁷⁸

Sankce, které nebyly podmíněné JCPOA, směřovaly proti íránské podpoře terorismu, porušování lidských práv a šíření zbraní hromadného ničení.⁷⁹

Dohoda také obsahovala klauzuli nazývanou jako *snap-back* klauzule, která umožňovala po jakémkoliv porušení opatření ze strany Íránu, Spojené státy, OSN a zbylé země mohou s okamžitou platností zdvihnuté sankce opět uvalit.⁸⁰

Po splnění podmínek určenými JCPOA a zdvihnutí sankcí Írán získal opět právo exportovat ropu, přístup k zahraničním rezervám ve výši 120 miliard dolarů, zamrazených zůstalo pouze 56 miliard, které pokrývaly íránské dluhy. Uvolnění posílilo íránský ekonomický růst, zejména v automobilovém a leteckém průmyslu, Írán byl díky odpuštěným sankcím schopen významně modernizovat vlastní

⁷⁵„The Iran Nuclear Deal: What You Need To Know About the JCPOA“, Official Site of the Obama’s White House, <https://obamawhitehouse.archives.gov/issues/foreign-policy/iran-deal/q-and-a> (staženo 5.4.2020).

⁷⁶„Comprehensive Iran Sanctions, Accountability, And Divestment Act Of 2010“ The Department of Treasury, <https://www.treasury.gov/resource-center/sanctions/Documents/hr2194.pdf> (staženo 12.5. 2020).

⁷⁷Benjamin Martinez, *The Iran Nuclear Agreement and Joint Comprehensive Plan of Action: Elements and Considerations*, 10-31.

⁷⁸„Joint Comprehensive Plan of Action“, The Department of State, <https://2009-2017.state.gov/e/eb/tfs/spi/iran/jcpoa//index.htm> (navštíveno 3.5. 2020).

⁷⁹Benjamin Martinez, *The Iran Nuclear Agreement and Joint Comprehensive Plan of Action: Elements and Considerations*, 10-31.

⁸⁰„The Iran Nuclear Deal: What You Need To Know About the JCPOA“, Official Site of the Obama’s White House, <https://obamawhitehouse.archives.gov/issues/foreign-policy/iran-deal/q-and-a> (staženo 5.4.2020)

aerolinie. V rámci JCPOA byla Íránu zaručena mezinárodní kooperace na civilních projektech v rámci jaderného programu.⁸¹

Je důležité říct, že podpis JCPOA nebyl úplně bezproblémový pro Obamovu administrativu a dohoda se setkávala se silnou opozicí. Ve Spojených státech stáli proti dohodě tradičně republikáni a pro-izraelská lobby. Vrcholem snah těchto opozičních skupin bylo přijetí zákona INARA a projev Benjamina Netanjahua při společném zasedání amerického Kongresu, kde prohlásil: „Přátelé, dnes jsem sem přišel, protože jako premiér Izraele cítím hlubokou povinnost hovořit s vámi o otázce, která by mohla ohrozit přežití mé země a budoucnost mého lidu: úsilí Íránu získat jaderné zbraně.“⁸² Na mezinárodním poli se stavěl proti normalizaci jaderného Íránu Izrael, který se obával jaderně ozbrojeného Íránu. Izraelský premiér Netanjahu dohodu vnímal jako zradu Izraele. Dále se Obama setkal s výrazně silnými hlasy proti JCPOA ze strany států v Perském zálivu. Rada pro spolupráci arabských států v Zálivu se obávala, že díky stabilizované ekonomické a politické síle, se zvýší vliv Íránu na Blízkém východě a v Zálivu. Rada se také obávala, že JCPOA výrazně posilní šíity v oblasti. Obama se několikrát sešel se zástupci Rady pro spolupráci arabských států v Zálivu a při těchto setkáních zástupce rady několikrát ubezpečil, že státy v Zálivu mají podporu Spojených států, a že Spojené státy zaručí bezpečnost těchto zemí.⁸³

JCPOA mělo potenciál se stát velice významnou dohodou, nicméně po pár letech dohoda narazila na svou komplikovanost a po odstupu Spojených států a po opětovném uvalení sankcí ze strany USA nabyla smlouva pochybného charakteru a ztratila faktickou účinnost, protože Spojené státy byly základem fungování JCPOA. K pochopení JCPOA v kontextu prezidenství Baracka Obamy a následně Donalda Trumpa budou sloužit následující kapitoly. Tyto kapitoly se budou soustředit hlavně na diskurz, který obě administrativy přijali vůči JCPOA, přičemž hlavním fenoménem, který ovlivňoval diskurz o JCPOA byla jeho sekuritizace, ale též desekuritizace v podání Baracka Obamy.

5 Obamova administrativa a sekuritizace íránské otázky

5.1 Přístup Obamovy administrativy k Íránu a JCPOA

Po nástupu Baracka Obamy do prezidentského úřadu v roce 2009, prezident a jeho administrativa ihned nastolili výrazně jiný kurz než dřívější prezidenti. Jeho politika vůči Íránu byla vnímána jako kontroverzní s ohledem na předešlé administrativy a lobbystické skupiny působící ve Spojených státech.

⁸¹„The JCPOA Timeline“, Center for Strategic and International Studies, <http://jcpoatimeline.csis.org/> (staženo 5.4.2020).

⁸²„The complete transcript of Netanyahu’s address to Congress“, *The Washington Post*, <https://www.washingtonpost.com/news/post-politics/wp/2015/03/03/full-text-netanyahus-address-to-congress/> (navštíveno 10.5. 2020).

⁸³Benjamin Martinez, *The Iran Nuclear Agreement and Joint Comprehensive Plan of Action: Elements and Considerations*, 10-31.

Zprvė, administrativa se netajila motivací, že je připravena přerhat stereotypy a založit nové diplomatické konexe.⁸⁴ Zadruhé, přístup Obamovy administrativy byl nepřijatelný pro saudské a izraelské lobbystické skupiny, které se obávaly, že vstřícnější přístup k Íránu bude znamenat posílení Íránu v regionu. Jednou takovou skupinou byla například Americko-izraelský výbor pro veřejné záležitosti (*The American Israel Public Affairs Committee; AIPAC*)⁸⁵. Další opozicí pro budoucí kroky Baracka Obamy byla Republikánská strana, která je obecně negativně naladěna vůči Íránu.⁸⁶⁸⁷

Změnu v přístupu k Íránu potvrdil Barack Obama při několika příležitostech. Stěžejním bodem nového progresivního přístupu byl Obamův projev v Káhiře a zpráva adresovaná všem Íráncům při oslavě íránského svátku Novruz. Káhirský projev je stěžejní pro pochopení nového narativu, který se Obama snažil vytvořit o Íránu, jeho jaderném programu a Islámu samotném. V projevu Barack Obama explicitně adresuje Írán, kterému nabízí otevřenou ruku a prohlašuje, že Spojené státy jsou připraveny poslouchat a diskutovat. V rámci novruzské zprávy Obama mluví k íránským občanům, kterým oznamuje, že Spojeným státům jde o jejich blaho, a že jejich hlavní cílem je dialog s íránskými představiteli.⁸⁸

„I have made it clear to Iran's leaders and people that my country is prepared to move forward.“⁸⁹

Všechna tato tvrzení a prohlášení mohou vyvolat dojem, že Spojené státy zcela opustily od sekuritizace a tvrdého kurzu, kterým Írán adresovaly celá desetiletí. Skutečnost byla však zcela jiná. Barack Obama pokračoval v sekuritizaci na všech frontách. V porovnání s dřívějšími administrativami prezident Obama nastolil v rámci sankcí nejtvrďší kurz vůči Íránu. Těmi úplně nejtvrďšími byly sankce uvalené pod zákonem CISADA z roku 2010. Zákon nebyl směřován jen proti íránskému jadernému programu, ale i proti porušování lidských práv a podpoře terorismu. Sankce se věnovaly a byly uvaleny proti takzvaným třetím stranám. Tím jsou myšleny osoby nebo firmy, které podporují a obchodují s íránským ropným průmyslem, dále se vztahovaly na íránské ropné produkty a jejich export do dalších zemí. Ve své podstatě všechny import íránských komodit byl zakázán. Zákon CISADA nahradil a rozšířil zákon

⁸⁴Husajn Pour-Ahmadi, Sajad Mohseni, „The Obama and Securitization of Iran's Nuclear Energy Program“, *Iranian Review of Foreign Affairs* 3, č. 2 (2012): 143-174 (staženo 5.5. 2020).

⁸⁵Simon Mabon, „Muting the Trumpets of sabotage: Saudi Arabia, the US and the quest to securitize Iran“, *British Journal of Middle Eastern Studies* 45, č. 5 (2018): 724-759 (staženo 4.5. 2020).

⁸⁶Husajn Pour-Ahmadi, Sajad Mohseni, „The Obama and Securitization of Iran's Nuclear Energy Program“, 143-174 (staženo 5.5. 2020).

⁸⁷Mohammad Marandi, Mehrdad Halalkhor, „America and Securitization of Iran after the Islamic revolution 1979 till 2013; continuation or change“, 85-116 (staženo 24.3. 2020).

⁸⁸Husajn Pour-Ahmadi, Sajad Mohseni, „The Obama and Securitization of Iran's Nuclear Energy Program“, 143-174 (staženo 5.5. 2020).

⁸⁹„Read the Full Transcript of Obama's Speech in Cairo“, *The New York Times*, 4. červen 2009 <https://www.nytimes.com/2009/06/04/us/politics/04obama.text.html> (navštíveno 5.5. 2020).

o iránských sankcích. Barack Obama následně přijal také několik rezolucí, které destruktivní sankce zákona CISADA dále rozšiřovaly.⁹⁰

Rezoluce 13590 z roku 2011 zakázala import veškerých komodit a technologií přicházejících do Spojených států přímo, či nepřímo od sankciovaných osob nebo firem.⁹¹

Rezoluce 13599 z roku 2012 byla směřována proti iránské centrální bance. Nové nařízení zmrazilo veškerá aktiva iránské vlády a iránských institucí, která byla součástí amerického bankovního systému.⁹²

Barack Obama se snažil Írán nadále sekuritizovat jako hrozbu pro Spojené státy a celý svět. Nicméně sekuritizace nebyla tak černobílá jako u předešlých prezidentů. Prezident Obama se snažil pomocí sekuritizace vytvořit celosvětový konsenzus nad iránskou jadernou otázkou a vytvořit prostor pro dialog.⁹³ Obama tedy Írán sekuritizoval, ale s jemnějšími slovy, která vytvářela přijatelnější narativ. Administrativa deklarovala úmysl zcela se vyhnout vojenskému řešení otázky, což potvrzuje i prohlášení bývalého ministra obrany Roberta Gates, který na otázku možné války s Íránem odpověděl: „...útok na Írán by byl, podle mého názoru, katastrofou...“.⁹⁴ Obamovu sekuritizaci Íránu lze vnímat velice úspěšně, přece jen kroky jeho administrativy dokázaly přimět Írán k jednacímu stolu a dosáhnout dohody. Hlavním nástrojem jeho politiky bylo vedle sekuritizace užití *smart power*.⁹⁵ Obama víceméně odsoudil užití *hard power* v přístupu k Íránu. Obamova *smart power* byla kombinací diplomatických, bezpečnostních a strategických instrumentů.

Další důležitou změnou v Obamově zahraniční politice jako celku bylo to, že se iránský jaderný program stal pro administrativu prioritou. Tato změna kurzu byla důležitá oproti politice George W. Bushe, který svou zahraničně-politickou agendu směřoval k válkám v Iráku a Afghánistánu. Dále Barack Obama velice silně inklinoval k multilateralismu v iránské otázce, což bylo zase v jasném kontrastu oproti dřívějším administrativám, které se upínaly k unilaterálnímu řešení. Spojené státy se dostaly do čela vyjednávací iniciativy P5+1, více se připojily k prosazování sankcí Rady bezpečnosti OSN a operovaly na půdě Severoatlantické aliance. Obama tímto způsobem stavěl iránský problém na globální úroveň.

⁹⁰Mahdieh Aghazadeh, „A Historical Overview of Sanctions on Iran And Iran’s Nuclear program“, 137-159 (staženo 24.3. 2020).

⁹¹„Executive Order 13590 -- Iran Sanctions“, The White House, <https://obamawhitehouse.archives.gov/the-press-office/2011/11/21/executive-order-13590-iran-sanctions> (navštíveno 8.5. 2020).

⁹²„Executive Order -- Authorizing the Implementation of Certain Sanctions Set Forth in the Iran Freedom and Counter-Proliferation Act of 2012 and Additional Sanctions with Respect To Iran“, The White House, <https://obamawhitehouse.archives.gov/the-press-office/2013/06/03/executive-order-authorizing-implementation-certain-sanctions-set-forth-i> (navštíveno 8.5. 2020).

⁹³Mohammad Marandi, Mehrdad Halalkhor, „America and Securitization of Iran after the Islamic revolution 1979 till 2013; continuation or change“, 85-116 (staženo 24.3. 2020).

⁹⁴Greg Scoblete, „Robert Gates: Iran Attack a ‚catastrophe‘“, *Real Clear World*, https://www.realclearworld.com/blog/2012/03/robert_gates_iran_attack_a_catastrophe.html#! (navštíveno 14.5. 2020).

⁹⁵Husajn Pour-Ahmadi, Sajad Mohseni, „The Obama and Securitization of Iran’s Nuclear Energy Program“, 143-174 (staženo 5.5. 2020).

Pro proces sekuritizace Obama hojně využíval média. Při rozhovoru pro americkou stanici CBS prezident prohlásil, že případné držení jaderné zbraně Íránem by ohrožovalo americkou národní bezpečnost a celý svět, protože by to vedlo k nestabilitě na Blízkém východě a k závodu ve zbrojení v této oblasti.⁹⁶ Rivalita mezi Íránem a státy na pobřeží Perského zálivu je také jednou z motivací, proč zamezit tomu, aby Írán vlastnil jadernou zbraň. Dalším důkazem svědčícím o důležitosti médií je zpráva z *The New York Times* z roku 2010, který oznamoval, že Írán staví další zařízení na obohacování uranu poblíž města Qom.⁹⁷ V souvislosti s tím Obama obvinil Írán, že porušuje principy mírumilovného programu vycházející z NPT. V roce 2010 americký Kongres uvolnil celkem 120 milionů dolarů pro podporu propagandy v íránských médiích směřovanou proti íránskému režimu, a zároveň uvolnil více než 60 milionů dolarů pro opoziční skupiny operující v Íránu a mimo něj.

V kapitolách výše bylo zmíněno, že sekuritizace je tvořena pomocí řečových aktů. Barack Obama vytvářel hned několik těchto řečových aktů. Prvním řečovým aktem bylo využití diplomacie pro vyobrazování íránského jaderného programu jako hrozby. Na první řečový akt přímo navazoval druhý, kterým se Obama snažil vytvořit onen výše zmíněný mezinárodní konsenzus, že íránský program je hrozba pro celý svět. Třetím řečovým aktem bylo užití sankcí jako prostředku k oslabení režimu a jeho jaderného potenciálu. Jednou z dalších snah Obamova řečového aktu bylo destabilizovat Írán, což se postupně díky sankcím a mezinárodnímu tlaku dařilo.⁹⁸

Obamovu politiku lze popsat více způsoby. Politika může být vnímána jako politika „velkého klacku“, kdy Obama spoléhal na diplomatické nástroje, ale zároveň si byl vědom, co představuje americký vojenský potenciál. Obamovu politiku lze také nazývat „*dual-track policy*“. Na jedné straně Obama skrze projevy a prohlášení nabízel Íránu otevřenou ruku a prostor pro dialog, ale na druhé straně prezident Obama na Írán uvalil nejničivější sankce v historii. Snahou Obamovy íránské politiky bylo íránský režim izolovat a delegitimovat. Pro izolaci íránského režimu byla důležitá spolupráce Spojených států a Ruské federace, protože Rusko bylo jedním ze států, který udržoval s íránským režimem diplomatické styky a podporoval nebo spíše akceptoval íránský jaderný program.⁹⁹

Prezidentu Obamovy byl íránskou stranou vytýkán fakt, že aplikoval agendu dvojího vnímání jaderné otázky. V případě Izraele prezident podporoval vývoj izraelského jaderného programu, kdežto v případě

⁹⁶Ibid., 143-174 (staženo 5.5. 2020).

⁹⁷David E. Sanger “Dissidents Claim Iran Is Building a New Enrichment Site”, *The New York Times*, 9. září 2010 <https://www.nytimes.com/2010/09/10/world/middleeast/10nuke.html> (navštíveno 15.5. 2020).

⁹⁸„National Defense Strategy 2015“, The White House, https://obamawhitehouse.archives.gov/sites/default/files/docs/2015_national_security_strategy_2.pdf (staženo 3.5. 2020).

⁹⁹Husajn Pour-Ahmadi, Sajad Mohseni, „The Obama and Securitization of Iran’s Nuclear Energy Program“, 143-174 (staženo 5.5. 2020).

Íránu je zcela jasné, že prezident nepodporoval Írán v zisku jaderné zbraně. Námitka je však jasně obhajitelná skutečností, že Izrael se nezavázal podpisem NPT, Írán ano.¹⁰⁰

Situace v americko-iránských vztazích byla významně ovlivněna tím, že v době prvního Obamova prezidenství byl jeho protějškem Mahmúd Ahmadínežád. Ten svým přístupem, k iránské jaderné otázce a otázce vztahů se Spojenými státy, zamezil většímu průlomu v jednáních. Nicméně díky síle amerických a mezinárodních sankcí byl přinucen ke konci jeho prezidenství přistoupit k jednáním o iránském jaderném programu. Po nástupu Hasana Rúháního se situace zcela změnila. V iránském nejvyšším vedení byl člověk, který byl ochoten jednat o budoucnosti jaderného programu.¹⁰¹¹⁰²

Íránští představitelé se snažili iránskou otázku také podrobit sekuritizaci. Hlavním narativem iránských představitelů bylo a stále je tvrzení, že Írán potřebuje jaderný program pro své přežití a ochranu. Tento narativ byl populární během Ahmadínežádova prezidenství. Hasan Rúhání neopustil daný narativ, nicméně se také uchýlil ke snaze celou otázku desekuritizovat a zamezit izolaci Íránu. Důležitým slovem při vytváření tohoto diskurzu bylo slovo „mírový“. Toto slovo mělo podle Rúháního a Chomejního charakterizovat iránský jaderný program, ale i ostatní akce Íránu v regionu. Důležitým nástrojem Rúháního desekuritizační politiky se stal dokument dvacetileté vize, který představoval plán Íránu etablovat diplomatické vztahy se světem do roku 2026.¹⁰³

Volba Rúháního znamenala, že Obamova snaha dosáhla tížených cílů a americký prezident začal s částečnou desekuritizací Íránu. Obama uznal Írán jako regionální velmoc a dále se snažil desekuritizovat téma pomocí narativu, že iránský program bude hrozba do té doby, dokud se nebude o problému jednat, ukazoval tím na to, že otázka má možné řešení.¹⁰⁴

Od roku 2013 do roku 2015 se vedla jednání o iránské jaderné dohodě. Obama z podepsání a prosazení JCPOA udělal prioritu zahraničně-politické agendy. Důležitost JCPOA obhajoval tím, že po vyřešení jaderné otázky se Spojené státy mohou soustředit na další cíle své zahraničně-politické agendy. Obama doufal, že podpisem JCPOA dosáhne vytvoření rovnováhy sil na Blízkém východě a díky tomu postupně zamezí většímu zainteresování USA. Prezident Obama se snažil iránskou jadernou dohodu sekuritizovat na dvou úrovních: domácí a zahraniční. Diskurz se Obama snažil vystavět na třech hlavních motivech.

¹⁰⁰Jamil N. Jaffer, „Elements of its own demise: key flaws in the Obama administration’s domestic approach to the Iran nuclear agreement“, *Case Western Reserve Journal of International Law* 51, č. 1-2: 77-101 (staženo 4.5. 2020).

¹⁰¹Mahdieh Aghazadeh, „A Historical Overview of Sanctions on Iran And Iran’s Nuclear program“, 137-159 (staženo 24.3. 2020).

¹⁰²Mohammad Marandi, Mehrdad Halalkhor, „America and Securitization of Iran after the Islamic revolution 1979 till 2013; continuation or change“, 85-116 (staženo 24.3. 2020).

¹⁰³Ibid., 85-116 (staženo 24.3. 2020).

¹⁰⁴Ibid., 85-116 (staženo 24.3. 2020).

Hlavními motivy sekuritizace JCPOA byly geopolitika, Islám a bezpečnost. Právě tyto motivy lze aplikovat na obě úrovně sekuritizace.¹⁰⁵

5.2 Geopolitika jako hlavní motiv sekuritizace

Barack Obama svou zahraniční politiku soustředil především na region východní Asie a Pacifiku. Pro jeho administrativu byly velice důležité transpacifické vztahy. Tímto svým přístupem se odvrátil od politiky předešlého prezidenta George W. Bushe, který svou zahraniční politiku upínal k regionu Blízkého východu a Perského zálivu. Výsledkem jeho politiky byly americké vojenské kampaně v Afghánistánu a Iráku. Tyto konflikty stály Spojené státy stovky milionů dolarů a nespočet životů amerických vojáků. Americké angažování v těchto válkách se v očích americké společnosti stávalo čím dál tím více nepopulární. Prezident Obama, který začal americkou pozornost přesměrovávat na region Východní Asie, se zavázal, že Spojené státy z těchto dvou krvavých konfliktů vyvede.¹⁰⁶

Odchod amerického elementu by však v té době vytvořil geopolitické vakuum, které by pravděpodobně obsadil jeden z lokálních hegemonů. V tomto případě jde o Írán, Izrael nebo Saudskou Arábii. Státy Izrael a Saudská Arábie jsou geopolitickými partnery Spojených států, nicméně Írán a jeho představitelé stejnou náklonnost ke Spojeným státům nenesou. Barack Obama si byl vědom, chce-li Spojené státy vyvést z válek na Blízkém východě, tak musí vytvořit rovnováhu sil. Největší hrozbu představoval iránský jaderný program. Američané se domnívali, že v případě, že Írán dostatečně pokročí ve svém jaderném vývoji a získá jadernou bombu, tak jiné státy na Blízkém východě se budou cítit přímo ohroženy a celá situace odstartuje závody ve zbrojení v nejméně stabilním regionu na světě. Tato situace by mohla ohrozit i přímo Spojené státy, ať už ze strany Íránu nebo jeho pátých kolon, tj. Hizballáh a ostatní šíitské militantní skupiny podporované Íránem, v případě, že by se zmocnily atomové zbraně. Zároveň odchod USA z regionu bez jakýchkoliv záruk by znamenal také oslabení Izraele a Saudské Arábie, což by přímo ovlivnilo geopolitické postavení Spojených států na Blízkém východě.¹⁰⁷

Hlavním nástrojem Obamovy iránské agendy, který měl vytvořit rovnováhu sil v regionu a zamezit závodům ve zbrojení, byla jaderná dohoda s Íránem. Prezident Obama vytvářel kolem JCPOA sekuritizační narativ, který stavěl JCPOA do pozice jediného prostředku, který dokáže stabilizovat situaci v regionu a pomoci geopolitické rovnováze. Bezpečnostní konstrukt, který byl kolem JCPOA vytvořen, dával důraz na JCPOA jako mírového a diplomatického nástroje. Obama v rozhovoru pro *The New York Times* prohlásil, že je důležité hledat složité diplomatické cesty, a ne jednoduché vojenské

¹⁰⁵ „Obama Defends Iran Nuclear Deal“, *The New York Times*, 15. července 2015
<https://www.nytimes.com/video/world/middleeast/10000003801896/obama-defends-the-iran-nuclear-deal.html?searchResultPosition=9> (navštíveno 4.5. 2020).

¹⁰⁶ Milena Sterio, „President Obama’s Legacy: The Iran Nuclear Agreement“, *Case Western Reserve Journal of International Law* 48, č. 1-2 (2016): 69-83 (staženo 6.5. 2020).

¹⁰⁷ Marc Lynch, „Obama and the Middle East“, *Foreign Affairs* 94, č. 5 (2015): 18-27 (staženo 5.5. 2020).

řešení.¹⁰⁸ V kontextu toho Obama také podotkl, že obranný rozpočet Íránu je 30 miliard dolarů, přičemž obranný rozpočet Spojených států je okolo 600 miliard dolarů, takže Spojené státy si mohou dovolit užít diplomacii, protože mají vícero cest, jak ke geopolitickým otázkám přistupovat, kdežto Írán si vojenský střet s USA nemůže dovolit.¹⁰⁹ Obama v prohlášeních zdůrazňoval, že je nejdříve potřeba vyřešit íránskou jadernou otázku a až poté se mohou americké jednotky z regionu postupně stahovat. JCPOA mělo podle Obamovy administrativy potenciál zdemokratizovat a ekonomicky nastartovat jak Írán, tak celý region v delším časovém horizontu. Dohoda JCPOA by změnila povahu americké zahraniční politiky a zamezila opakování dřívějších chyb, které Spojené státy dostaly do Iráku. Americká zahraniční politika by se změnila v těchto bodech. Zaprvé, preferenci vojenské intervence jako hlavního nástroje zahraniční politiky by vystřídal dialog a diplomacie. Zadruhé, inklinaci k unilateralismu by vystřídal multilateralismus a prosazování agendy skrze mezinárodní instituce. A zatřetí, z americké zahraniční politiky by byla odstraněna povaha, která zobrazovala hrozby větší, než doopravdy byly.¹¹⁰¹¹¹

Implementování JCPOA nezpůsobilo americké stažení z regionu. Jedním z důvodů, proč tomu tak bylo, byl fakt, že nejdůležitější partneři Spojených států v regionu nesouhlasili s diplomatickým přístupem k Íránu. Izrael a Saudská Arábie JCPOA kontinuálně kritizovali, čímž znemožnili jeho plný geopolitický rozsah, který Barack Obama předpokládal. I přesto, Obama vykonstruoval JCPOA jako nástroj, který dělá svět bezpečnější.¹¹²

5.3 Islám jako hlavní motiv desekuritizace

Islám byl ve Spojených státech sekuritizován od konce Studené války. Islám v té době nahradil Sovětský svaz a komunismus v konceptu „my vs. oni“. Tento princip dodnes vytváří americkou politiku. Islám a muslimové jsou částí společnosti v USA vnímáni jako nepřítelé a přímé ohrožení americké národní bezpečnosti. Během prezidentského období Baracka Obamy došlo k razantní změně ve vnímání Islámu. Prezident Obama přestal podporovat sekuritizační narativ vytvářený o Islámu a uchýlil se k desekuritizaci celého tématu. Po nástupu Donalda Trumpa došlo k radikální sekuritizaci, kterou Trump ještě umocnil sestavením své administrativy, jejíž velká část byla vůči Islámu negativně naladěna.¹¹³

¹⁰⁸Iran and the Obama Doctrine, Baracka Obama, Thomas L. Friedman, *Opinion*, The New York Times, 5. března 2015 <https://www.nytimes.com/2015/04/06/opinion/thomas-friedman-the-obama-doctrine-and-iran-interview.html> (navštíveno 4.5. 2020).

¹⁰⁹Ibid.

¹¹⁰„Statement by the President on the One-Year Anniversary of Implementation Day Under the Joint Comprehensive Plan of Action“, The White House, <https://obamawhitehouse.archives.gov/the-press-office/2017/01/16/statement-president-one-year-anniversary-implementation-day-under-joint> (navštíveno 2.5. 2020).

¹¹¹„National Defense Strategy 2015“, The White House, https://obamawhitehouse.archives.gov/sites/default/files/docs/2015_national_security_strategy_2.pdf (staženo 3.5. 2020).

¹¹²Milena Sterio, „President Obama’s Legacy: The Iran Nuclear Agreement“, 69-83 (staženo 6.5. 2020).

¹¹³Erdoan A. Shipoli, *Islam, Securitization, and US Foreign Policy*, 211-258.

Barack Obama se snažil změnit vnímání Islámu desekuritizací běžného narativu. Důležité také bylo, že Obamova desekuritizace se nesoustředila pouze na změnu pohledu na Islám, Obama se svou desekuritizační politikou soustředil i na odbourání stereotypů o USA v očích muslimů po celém světě. Ve svých projevech Obama opakoval, že Spojené státy nejsou ve válce s Islám. Spojené státy podle Baracka Obamy bojují pouze proti lidem, kteří se snaží ohrozit svobodu lidí po celém světě. Pro Obamovu desekuritizaci byl důležitý výrok, že muslimové jsou oběti terorismu a je potřeba se s nimi spojit v boji proti terorismu.¹¹⁴

Mezi hlavními milníky Obamovy desekuritizace Islámu patřily projevy v Káhiře, po zabití vůdce Al-Kajdy Usámy Bin Ládina a projev z Baltimoru. Káhirský projev deklaroval Obamovu agendu vůči Íránu, jeho jaderného programu, ale také vůči Islámu. Prezident v projevu uznal, že Islám byl v americké politice silně sekuritizován, a že on se hodlá vypravit opačnou cestou. Baracka Obama intenzivně volal po důležitosti vytvořit mezi muslimy a Spojenými státy vztah založený na dialogu a na důvěře. V projevu prezident také jasně vytyčil cíl, že chce změnit status Islámu jako bezpečnostní hrozby pro USA.

„Přišel jsem sem, abych hledal nový začátek mezi Spojenými státy a muslimy po celém světě; jeden založený na společném zájmu a vzájemném respektu...“¹¹⁵

„V Ankaře jsem objasnil, že Amerika není a nikdy nebude ve válce s islámem. Budeme však neúnavně konfrontovat násilné extremisty, kteří představují vážnou hrozbu pro naši bezpečnost.“¹¹⁶

Desekuritizace Islámu významným způsobem sloužila i Obamově íránské agendě a byla důležitá při přijímání íránské jaderné dohody. Barack Obama nově vytvořeným narativem o Islámu a muslimech oslabil zavedené stereotypy, které označovali muslimy jako teroristy, kteří by jadernou zbraň použili proti Spojeným státům. Obama nepodporoval vlastnění jaderné zbraně Íránem, protože si byl vědom dalekosáhlejších důsledků. Nicméně podporoval mírumilovný jaderný program, na který mají nárok všechny státy bez ohledu na rasu, či náboženství. Tímto přístupem Obama odstranil náboženství z bezpečnostního narativu a vztah Spojených států a muslimů částečně normalizoval.

5.4 Bezpečnost jako hlavní motiv sekuritizace

Bezpečnost je v tomto smyslu úzce spjata s geopolitikou. Barack Obama stavěl JCPOA do role bezpečnostního nástroje, který mnohonásobně zmenší íránskou hrozbu a šíření atomových zbraní po celém světě.¹¹⁷ Pro pochopení, jak se JCPOA sekuritizovalo v rámci bezpečnosti, je důležitý kontext

¹¹⁴Ibid., 211-258.

¹¹⁵„Read the Full Transcript of Obama’s Speech in Cairo“, *The New York Times*, 4. červen 2009 <https://www.nytimes.com/2009/06/04/us/politics/04obama.text.html> (navštíveno 5.5. 2020).

¹¹⁶Ibid.

¹¹⁷„Fact Sheet: The Prague Nuclear Agenda“, The White House, Office of the Press Secretary, <https://obamawhitehouse.archives.gov/the-press-office/2017/01/11/fact-sheet-prague-nuclear-agenda> (navštíveno 5.5. 2020).

pražské jaderné agendy z roku 2009. Baracka Obama zde představil svou vizi světa bez jaderných zbraní a místa, kde má na mírumilovný jaderný program právo každý stát. Jedním z důležitých výsledků pražské agendy bylo podepsání nové smlouvy START v roce 2010, která omezovala strategické a balistické rakety a dávala větší prostor verifikaci a kontrolám.¹¹⁸ O pár let později při vyjednávání o íránské jaderné dohodě Obama sekuritizoval JCPOA jako prevenci před jaderným terorismem a nástroj šíření jaderné bezpečnosti. Dále vytvořil diskurz, že podepsání JCPOA posílí režim nešíření jaderných zbraní a podpoří mírumilovné užití jaderné energie. JCPOA taky mělo podle Baracka Obamy potenciál redukovat roli jaderných zbraní jako geopolitického nástroje.¹¹⁹

"Dnes, jasně a přesvědčivě uvádím americký závazek usilovat o mír a bezpečnost světa bez jaderných zbraní."¹²⁰

6 Trumpova administrativa a sekuritizace íránské otázky

6.1 Přístup Trumpovy administrativy k Íránu a JCPOA

Už během voleb se Donald Trump netajil negativními postoji vůči Íránu a íránské jaderné dohodě vyjednané tehdejším prezidentem Barackem Obamou. Můžeme říct, že se Trumpova íránská agenda opírala o tři základní pilíře. Prvním pilířem bylo anulování íránské jaderné dohody. Trump nesouhlasil se situací, kterou dohoda přinášela a vnímal ji jako jednostrannou a plnou chyb. Druhým pilířem bylo opětovné zavedení sankcí odpuštěných v rámci JCPOA a jejich následné rozšíření a zpřísnění. Hlavními cíli sankcí byly íránské revoluční gardy, které jsou považovány za hlavní zdroj íránských destabilizačních snah. Dále se cílilo na íránskou centrální banku, íránský ropný průmysl a jaderný program. Třetím pilířem Trumpovy politiky vůči Íránu byla snaha destabilizovat a změnit režim v zemi. Trump v mnoha prohlášeních a projevech deklaroval, že režim v Íránu, který byl nastolený v roce 1979, je ilegální a nedemokratický. V projevech podporoval íránský lid, který ubezpečoval, že Spojené státy jsou na straně utlačovaného íránského lidu a udělají maximum, aby byl od tyranie osvobozen.¹²¹

Ihned po svém zvolení se Donald Trump netajil tím, že chce od íránské jaderné dohody s okamžitou platností odstoupit. Odstoupit od dohody se mu však povedlo až v květnu 2018. Co stálo za tím, že Trump odstoupení od JCPOA i přes svou radikální rétoriku takto oddaloval? Prvním důvodem byla obava z naprosté izolace Spojených států. Trump musel také dbát na zprávy MAAE, které v té době hlásaly, že Írán postupuje přesně v souladu s JCPOA. Důležitou roli sehráli členové Trumpovy

¹¹⁸„New START Treaty”, U.S. Department of State, <https://www.state.gov/new-start/> (navštíveno 14.5. 2020).

¹¹⁹„National Defense Strategy 2010“, The White House, https://obamawhitehouse.archives.gov/sites/default/files/rss_viewer/national_security_strategy.pdf (staženo 3.5. 2020).

¹²⁰„Fact Sheet: The Prague Nuclear Agenda“, The White House, Office of the Press Secretary, <https://obamawhitehouse.archives.gov/the-press-office/2017/01/11/fact-sheet-prague-nuclear-agenda> (navštíveno 5.5. 2020).

¹²¹„Remarks by President Trump on the Joint Comprehensive Plan of Action“, The White House, <https://www.whitehouse.gov/briefings-statements/remarks-president-trump-joint-comprehensive-plan-action/> (navštíveno 8.5. 2020).

administrativy. Bývalý ministr obrany Jim Mattis se otevřeně hlásil k JCPOA a podporoval tvrzení, že JCPOA je nejlepší nástrojem, jak přistupovat k Íránu. Dalšími členy administrativy, kteří krotili Trumpovy politické kroky a drželi Spojené státy uvnitř dohody, byli bývalý poradce pro národní bezpečnost Herbert R. McMaster a bývalý ministr zahraničí Rex Tillerson. V americkém Kongresu se snažili odvrátit americký odstup od dohody většina demokratických senátorů a reprezentantů, ale i několik republikánů, mezi něž patřil například senátor za Tennessee Bob Corker. Proti případnému Trumpovu kroku od JCPOA se také postavil tehdejší šéf amerického centrálního velení pro Blízký východ Joseph Votel. Podle Josepha Votela JCPOA eliminovalo základní hrozbu, kterou Spojené státy Írán adresuje. Obával se, že pokud Spojené státy od dohody odstoupí a JCPOA nebude fungovat, tak by mohlo dojít i k ozbrojenému konfliktu.¹²²

„Dohoda ve skutečnosti umožnila Íránu pokračovat v obohacování uranu a v postupem času dosáhnout na jadernou zbraň. Dohoda zrušila ochromující hospodářské sankce vůči Íránu výměnou za velmi slabé limity pro jadernou činnost režimu.“¹²³

Trump na kritiku jeho agendy reagoval tím způsobem, že postupně nahradil členy své administrativy lidmi, kteří se obdobně jako Trump netajili svým anti-islámským a anti-iránským postavením. Herberta R. McMastera nahradil John Bolton a ministra zahraničí Rexe Tillersona nahradil Mike Pompeo. Těmito výměnami došlo k posílení lidí, kteří byli proti dohodě, v Trumpově užším kruhu. John Bolton byl toho názoru, že jediným řešením íránské jaderné otázky je vojenská akce. Své tvrzení podporoval příklady izraelských útoků v roce 1981 na reaktor v Osiraku v Iráku a v roce 2007 na syrský reaktor sestavený KILDR. Mike Pompeo zase tvrdil, že JCPOA byla dohoda, která měla jen bezpečnostní fasádu, ale v prakticky nic neřešila. Pompeo také prohlásil, že po odchodu od JCPOA a opětovném uvalení sankcí se stal region bezpečnější než kdykoliv dřív.¹²⁴ Jeho výroky dosáhly až takové radikality, že ideologii íránského režimu přirovnával k nacistickému Německu.¹²⁵ Americká velvyslankyně při OSN Nikki Haley také podpořila Trumpovu motivaci odejít od JCPOA. Velvyslankyně o Íránu v mnoha prohlášení tvrdila, že je nebezpečný a po světě šíří revoluci. Trumpova kritika JCPOA se také dále stupňovala. Díky Trumpově sekuritizaci se kolem íránské dohody vytvořil bezpečnostní diskurz, který se opíral o to, že JCPOA pomohlo financovat íránské destabilizační akce v regionu a urychlit íránský jaderný vývoj.

¹²²Şebnem Udum, „„Fix It oor Nix It“ An Analysis of The Trump Administration’s Policy On The Iran Nuclear Deal (JCPOA)“, *Electronic Trukish Studies* 13, č. 14 (2018): 211-231 (staženo 6.5. 2020).

¹²³„Remarks by President Trump on the Joint Comprehensive Plan of Action“, The White House, <https://www.whitehouse.gov/briefings-statements/remarks-president-trump-joint-comprehensive-plan-action/> (navštíveno 8.5. 2020).

¹²⁴Şebnem Udum, „„Fix It oor Nix It“ An Analysis of The Trump Administration’s Policy On The Iran Nuclear Deal (JCPOA)“, 211-231 (staženo 6.5. 2020).

¹²⁵„Leading the World Against Iran’s Threats“, Address by Michael R. Pompeo, Secretary of State, The Department of State, <https://www.state.gov/leading-the-world-against-irans-threats/> (navštíveno 7.5. 2020).

Prezident Trump dále konstatoval, že od podepsání JCPOA íránská agrese v regionu kontinuálně vzrostla.¹²⁶

Obměna v Trumpově administrativě znamenala, že prezident získal dostatečnou podporu pro odchod od JCPOA. Na základě toho pokračoval v sekuritizačním procesu. Ve svých projevech Trump inklinoval k vytváření neviditelné hrozby a diskurz, který přijal se upínal k tomu, že Írán už atomovou bombu dávno měl. Podle zákona *Corker-Cardin* musel prezident dodat americkému Kongresu zprávu MAAE o íránském jaderném programu, musel tak učinit každých 90 dnů.¹²⁷ Kongres si tak udržel jistou kontrolu nad dohodou a americkým účinkováním v rámci dohody. Donald Trump nepodal Kongresu zprávu o stavu íránského jaderného programu a 8. května 2018 oznámil, že Spojené státy od dohody s okamžitou platností odstupují. V následném memorandu oficiálně deklaroval opětovné uvalení sankcí proti íránskému režimu. Trump se kolem svého rozhodnutí snažil vytvořit sekuritizační narativ, který Trumpův krok obhajoval jako preventivní ochranu před tím, že Írán v budoucnu získá jadernou zbraň.¹²⁸¹²⁹

K americkému odchodu od dohody se stavělo pozitivně, ale také kriticky mnoho skupin. Prezidentovo rozhodnutí s nadšením přijali Izrael a Saudská Arábie. Tyto země vnímají Írán jako svého největšího regionálního soupeře. V případě Izraele jde o otevřený íránský anti-semitismus a v případě Saudské Arábie o rivalitu mezi sunnitskými a šiitskými muslimy. Kritika přišla od evropských států iniciativy EU-3, které nehodlaly společně se Spojenými státy odstoupit od JCPOA. Tato skutečnost výrazně oslabila transatlantické partnerství s ohledem na íránskou otázku a celkově Blízký východ.¹³⁰ Dalším kritikem Trumpova rozhodnutí byl Barack Obama a lidé z Obamovy administrativy.¹³¹ Barack Obama v okamžité reakci na Trumpovo rozhodnutí odsoudil odchod Spojených států od dohody a varoval Trumpa, že situace na Blízkém Východě může přerůst v krvavou válku a závod ve zbrojení. Obamův ministr zahraničí John Kerry a jedna z klíčových postav JCPOA se snažil zvrátit Trumpův krok tím, že vedl několik rozhovorů s vysoce postavenými politiky zainteresovaných zemí. Kerry se sešel například

¹²⁶Gawdat Bahgat, „US-Iran Relations under the Trump Administration“, *Duke University press* (2017): 93-111 (staženo 4.5. 2020) <https://muse.jhu.edu/article/677789>.

¹²⁷Mark Landler, „Trump Abandons Iran Nuclear Deal He Long Scorned“, *The New York Times*, 8. května 2018 <https://www.nytimes.com/2018/05/08/world/middleeast/trump-iran-nuclear-deal.html> (navštíveno 7.5. 2020).

¹²⁸Şebnem Udum, „„Fix It oor Nix It“ An Analysis of The Trump Administration’s Policy On The Iran Nuclear Deal (JCPOA)“, 211-231 (staženo 6.5. 2020).

¹²⁹„Statement from the President on the Reimposition of United States Sanctions with respect to Iran“, The White House, <https://www.whitehouse.gov/briefings-statements/statement-president-reimposition-united-states-sanctions-respect-iran/> (navštíveno 5.5. 2020).

¹³⁰James Dobbins, „The U.S. Is Out of the Iran Deal. What Now?“, *RAND*, 9. května 2018 <https://www.rand.org/blog/2018/05/the-us-is-out-of-the-iran-deal-what-now.html> (navštíveno 6.5. 2020).

¹³¹Sassan Seyrafi, Amir-Husajn Ranjbarian, „The US’ Withdrawal from the Iran Nuclear Agreement: A Legal Analysis with Special Reference to the Denuclearization of the Korean Peninsula“, *Journal of East Asia and International Law* 2, č. 11 (2018): 267-291 (staženo 4.5. 2020).

s íránským ministrem zahraničí Zarifem, anebo s francouzským prezidentem Emmanuelem Macronem. Trumpův krok také několikrát odsoudil jako nezodpovědný.¹³²¹³³

Opozičně se k odchodu USA stavěla též íránská strana. Írán odmítl jednání o nové dohodě, ke kterému vyzýval Donald Trump. Íránský ministr zahraničí Zarif varoval, že se íránský jaderný program může vrátit do stavu před JCPOA a vývoj se může výrazně urychlit.¹³⁴ Toto tvrzení potvrdil také jeho náměstek Seyed Abbas Araqch, který prohlásil, že Írán bude za výše zmíněných okolností schopný do dvou let obohacovat uran v průmyslovém měřítku. Írán vyhrožoval také odstupem od smlouvy NPT. Situaci svým výrokem zmírnil šéf íránské organizace pro atomovou energii Ali Akbar Salehi, který deklaroval, že za případu, že Spojené státy opustí od dohody, ale ostatní signatáři zůstanou věrni svým závazkům, Írán zůstane také. Zbylé státy Írán ubezpečily, že opatření vyplývající z JCPOA hodlají dodržet. Díky tomu se USA ocitly v jisté izolaci.¹³⁵¹³⁶

Po odchodu od JCPOA bylo napětí mezi USA a Íránem všudypřítomné, nicméně konzistentní. Nedochovalo k většímu ochlazení nebo oteplení vztahů. Eskalace vztahu nastala ke konci roku 2019. Šíitská militantní skupina Hizballáh provedla raketový útok na americko-iráckou základnu v Kirkuku. Z čehož Trump obvinil mimo jiné i Írán a nařídil provést odvetu proti Hizballáhu. V reakci na americkou odvetu se před americkou ambasádou v Bagdádu shromáždili tisíce protestantů. Trumpova administrativa začala ihned šířit informaci, že mezi demonstranty byli hojně zastoupeni členové šíitských milic. Největším a nejdůležitějším předělem tohoto krátkého období bylo zabití generála íránských revolučních gard Kásima Sulejmáního 3. ledna 2020 poblíž Bagdadu. Datum ukazuje, jak rychlý měli události spád. Trump o zabití generála Sulejmáního hovořil jako o triumfu Spojených států a jako o prevenci dalších destabilizačních snah Íránu v regionu a možného útoku na Spojené státy. Trump začal událost ihned sekuritizovat. Podle Donalda Trumpa útok zamezil budoucím íránským útokům. Íránská strana Sulejmáního smrt využila k propagandě a sekuritizaci.¹³⁷ Pár dní po americkém útoku se stala terčem raketového útoku dvě americká kasárna v Iráku. Íránský útok Trump využil ještě k rozsáhlejší sekuritizaci JCPOA. Prezident Trump prohlásil, že peníze poskytnuté Íránu v rámci

¹³²Veronica Stracqualursi, „John Kerry engaging in shadow diplomacy to salvage Iran deal: The Boston Globe“, *CNN*, 7. května 2018 <https://edition.cnn.com/2018/05/05/politics/john-kerry-iran-deal/index.html> (navštíveno 18.5. 2020).

¹³³Dalia Dassa Kaye, „The Strategic Fallout of U.S. Withdrawal from the Iran Deal“, *RAND*, 10. května 2018 <https://www.rand.org/blog/2018/05/the-strategic-fallout-of-us-withdrawal-from-the-iran.html> (navštíveno 6.5. 2020).

¹³⁴Paul K. Kerr, „Iran Nuclear Agreement and U.S. Exit“, *Congressional Research Service* (2018): 1-27 (staženo 3.5. 2020) <https://heinonline.org>.

¹³⁵Dalia Dassa Kaye, „The Strategic Fallout of U.S. Withdrawal from the Iran Deal“, *RAND*, 10. května 2018 <https://www.rand.org/blog/2018/05/the-strategic-fallout-of-us-withdrawal-from-the-iran.html> (navštíveno 6.5. 2020).

¹³⁶Daryl G. Kimball, „Don't Abandon the Iran Nuclear Deal“, *Arms Control Today* 47, č.7 (2017): 3-3 (staženo 7.5. 2020).

¹³⁷Grace Segers, „U.S.-Iran tension: A timeline of key events in the breakdown between countries“, *CNN*, 11. Ledna 2020 <https://www.cbsnews.com/news/u-s-iran-tension-a-timeline-of-key-events-in-the-breakdown-between-countries-2020-01-11/> (navštíveno 7.5. 2020).

dohody financovaly rakety vystřelené na americké občany a nebýt JCPOA nikdy by se takový útok neuskutečnil. Celá situace se poté ocitla v jakémsi nejistém bodě, kdy obě strany vyčkávali. Dodnes je situace stále napjatá. Napjatou situaci podpořilo vynesení íránského satelitu do vesmíru. Prezident Trump a ministr zahraničí Mike Pompeo událost označili za jasný důkaz, že JCPOA se ukázalo jako nekompetentní, a že je potřeba vůči Íránu postupovat tvrdě a nekompromisně.¹³⁸

Jak shrnout Trumpovu politiku vůči Íránu, íránskému jadernému programu a JCPOA. Od prvních dnů Trump razil cestu striktní sekuritizace. Rozhodně se nejednalo jako u Obamy o *dual-track policy*, ale čistě jednostrannou agendu, která spoléhala na uvalení enormních zdrcujících sankcí, které měly za cíl přinutit Írán zahájit jednání o nové smlouvě, která by vyhovovala americkým představám. V současné době jsou vztahy výrazně napjaté a jen budoucí vývoj ukáže jaký dopad měli Trumpovy prozatímní kroky, nicméně důležitou roli v budoucím vztahu sehrají i nadcházející volby. Vyhraje-li Joe Biden, můžeme očekávat opětovnou inklinaci k multilateralismu a Obamově odkazu. Uhájí-li Donald Trump prezidentské křeslo můžeme očekávat budoucnost plnou nejistot a tvrdého kurzu vůči íránskému režimu.

6.2 Geopolitika jako hlavní motiv sekuritizace

Stejně jako Barack Obama, tak Donald Trump deklaroval jako jeden ze svých politických cílů omezení amerického angažování na Blízkém východě a odchod amerických ozbrojených sil z tohoto regionu. Zatímco Baracka Obama JCPOA sekuritizoval jako nástroj posilující mírový proces na Blízkém východě, tak na druhé straně Donald Trump vytvořil kolem JCPOA narativ, že dohoda finančně podporuje íránskou politiku v regionu a nebrání Íránu získat jadernou zbraň. Dá se říct, že Trumpova sekuritizace JCPOA byla v přesném opaku od Obamovo. Írán sekuritizoval jako přímé ohrožení amerických geopolitických cílů. V sekuritizaci geopolitiky, stejně tak bezpečnosti, hrály důležitou roli i fake news a vykonstruovaná hrozba. Trump mluvil o Íránu jako kdyby už jadernou zbraň vlastnil, což přičítal íránské jaderné dohodě, která se podle něj ukázala jako neefektivní.¹³⁹

JCPOA podle Trumpovy administrativy destabilizovala region a dovolila Íránu rozšířit svůj vliv v regionu. Trump se snažil upevnit partnerství s Izraelem a Saudskou Arábií. Tyto státy byly negativně naladěny proti JCPOA a pro geopolitickou rovnováhu na Blízkém východě byly velice důležité. Jedním z jeho prvních kroků bylo, že oficiálně uznal jako hlavní město Izraele Jeruzalém, když do města přesunul americkou ambasádu. Tato akce upevnila izraelskou pozici v regionu. Upevněnými partnerstvími s těmito státy, značně posílil hlasy, které si přály zánik íránské jaderné dohody.

¹³⁸ „Iran’s Space Program Is Dangerous, Not Peaceful“, Remarks by Michael R. Pompeo, Secretary of State, <https://www.state.gov/irans-space-program-is-dangerous-not-peaceful/> (navštíveno 15.5. 2020).

¹³⁹ „Transcript: Trump’s Remarks On Iran Nuclear Deal“, NPR, <https://www.npr.org/2017/10/13/557622096/transcript-trump-s-remarks-on-iran-nuclear-deal?t=1582888525366> (navštíveno 10.5. 2020).

Jedním z hlavních bodů Trumpovy kritiky bylo, že JCPOA zcela opomíjelo ostatní íránské aktivity v regionu.¹⁴⁰ Jako hlavní íránský destabilizační prvek Trumpova administrativa vnímala íránské revoluční gardy. S ohledem na to Trump vytvořil sekuritizační narativ, který dohodu obviňoval z toho, že financuje aktivity íránských revolučních gard.¹⁴¹¹⁴²

Geopolitika hrála v Trumpově sekuritizaci důležitou roli, protože Trump vnímal, že kvůli JCPOA bylo geopolitické postavení Spojených států nejen na Blízkém východě ohroženo. A v kontextu Trumpova hesla „*Make America Great Again*“ bylo jasné, že sekuritizace JCPOA povede k negativnímu postoji vůči dohodě.¹⁴³

Donald Trump si za jeden z cílů své zahraniční politiky stanovil denuklearizaci Korejského poloostrova. V této agendě navazoval na Baracka Obamu, který však za svou prioritu označil íránský jaderný program. Prezident Trump kolem problematické otázky vytvořil stejný sekuritizační narativ jako v případě Íránu. Trumpova administrativa využila případ KLDK k ještě větší sekuritizaci JCPOA. Ke konci února roku 2018 Trump uvalil devastující sankce vůči severokorejskému režimu. V březnu KLDK oznámila, že je nakloněna jednáním s USA o omezení svého jaderného programu. Donald Trump toto ihned využil ke kritice JCPOA. Podle Trumpa Spojené státy musí odejít od dohody a sáhnout k opatřením přijatých v rámci denuklearizace Korejského poloostrova. Jedině takováto opatření umožní Spojeným státům lepší výchozí pozici při jednáních s Íránem a vyjednání lepší dohody.¹⁴⁴

V den, kdy Donald Trump oznámil, že Spojené státy opouští JCPOA, ministr zahraničí Spojených států Mike Pompeo odcestoval do KLDK, kde se měl setkat s představiteli tamního režimu a jednat o podmínkách budoucí smlouvy. S ohledem na odchod se objevily hlasy, které se obávaly, že nově nastalá situace ovlivní jednání s KLDK. Odchodem z JCPOA se Spojené státy ukázaly jako nedůvěřivý partner. Z korejských jednání nakonec sešlo a Spojené státy nezískaly touženou smlouvu.¹⁴⁵ Kontext jednání se Severní Koreou ukázal, že Trumpův přístup nulového dialogu a zdrcujících sankcí neznamená, že se

¹⁴⁰Matthew Kroenig, „The Return to the Pressure Track: The Trump Administration and the Iran Nuclear Deal“, *Diplomacy and Statecraft* 29, č. 1 (2018): 94-104 (staženo 3.5. 2020).

¹⁴¹„National Defense Strategy 2017“, The White house, <https://www.whitehouse.gov/wp-content/uploads/2017/12/NSS-Final-12-18-2017-0905.pdf> (staženo 3.5. 2020).

¹⁴²„Read the Full Transcript of Trump’s Speech on the Iran Nuclear Deal“, *The New York Times*, 8. května 2018 <https://www.nytimes.com/2018/05/08/us/politics/trump-speech-iran-deal.html>. (navštíveno 6.5. 2020).

¹⁴³Şebnem Udum, „„Fix It oor Nix It“ An Analysis of The Trump Administration’s Policy On The Iran Nuclear Deal (JCPOA)“, 211-231 (staženo 6.5. 2020).

¹⁴⁴„National Defense Strategy 2017“, The White house, <https://www.whitehouse.gov/wp-content/uploads/2017/12/NSS-Final-12-18-2017-0905.pdf> (staženo 3.5. 2020).

¹⁴⁵Sassan Seyrafi, Amir-Husajn Ranjbarian, „The US’ Withdrawal from the Iran Nuclear Agreement: A Legal Analysis with Special Reference to the Denuclearization of the Korean Peninsula“, *Journal of East Asia and International Law* 2, č. 11 (2018): 267-291 (staženo 4.5. 2020).

druhá strana podrobí politice Spojených států. Výsledek jednání spíše ještě více oslabil pozici Spojených států při budoucích jednáních s Íránem, KLDR nebo jiným státem ohledně jaderného programu.¹⁴⁶

6.3 Islám jako hlavní motiv sekuritizace

Po zvolení Donalda Trumpa se Obamova desekuritizace jevila jako bezvýznamný politický čin. Už v počátcích své kampaně se Donald Trump netajil negativním přístupem vůči Islámu a muslimům. Svými výroky během kampaně a v době svého prezidentství zahájil masivní sekuritizaci Islámu. V prvních týdnech svého prezidentství vydal Trump exekutivní nařízení, které zakazovala lidem z muslimských zemí přicestovat do Spojených států. Zákaz se nevztahoval na Saudskou Arábii, do které začali Spojené státy importovat zbraně. Exekutivní nařízení se setkalo s rozsáhlou kritikou. Na Trumpovo exekutivní nařízení bylo nahlíženo jako na nedemokratické opatření, avšak v řadách odpůrců Islámu se nařízení setkalo s ovacemi. Nařízení významně posílilo sekuritizační narativ, který vykresloval muslimy jako lidi, kteří Američanům berou jejich práci a ohrožují je na životech. Vývoj diskurzu by se dal tak stejně popsat i u přistěhovalců z Mexika a dalších států Střední Ameriky. Prezident Trump se bránil kritice tím, že nařízení bylo motivováno převážně agendou národní bezpečnosti, a že není zaměřené proti konkrétní etnické nebo náboženské skupině.¹⁴⁷

Trump svými výroky vytvářel sekuritizační konstrukt, který Islám stavěl do role nenávistné ideologie. Sekuritizace Islámu dosáhla enormního měřítka. Důležitým momentem v Trumpově snaze sekuritizovat Islám byla řeč adresovaná národní bezpečnosti a terorismu. V této řeči Trump propojil imigraci a terorismus a opět posílil povědomý v americké společnosti o takzvaném konceptu „my vs. oni“. Důležitým slovním spojením v Trumpově rétorice bylo, že „Oni nenávidí náš způsob žití“. Trump jasně distancoval Islám od amerického způsobu žití. Podle Trumpa je Islám zcela proti americkým zásadám a tradicím. Dále velice důkladně od Islámu oddělil ostatní náboženství jako křesťanství a judaismus, kdy tvrdil, že tyto dvě skupiny jsou muslimy ohrožovány. Islám, křesťanství a judaismus jsou tři nejpočetnější náboženské skupiny nacházející se na území Spojených států. Trump svým tvrzením jasně deklaroval, co je náboženskou skupinou a co je ideologickou skupinou, která je pro přežití těch mírumilovných náboženských skupin nebezpečná. Tyto projevy nenávisti a značkování Islámu také pomohly k vytváření bezpečnostního narativu ve společnosti.¹⁴⁸

Trumpovu administrativu někteří označují jako islamofobní. Mezi hlavní podporovatele sekuritizace Islámu jako hrozby pro národní bezpečnost USA patřili Stephen Bannon a Jeff Sessions, který Islám označoval za toxickou ideologii. Celkově administrativa přijala diskurz, že Islám je nebezpečná politická ideologie a ne náboženství, a také tvrzení, že západ je ve válce s Islámem, čímž

¹⁴⁶Ben Wescott, „What US and North Korea mean when they talk about denuclearization“, *CNN*, <https://edition.cnn.com/2018/04/20/asia/kim-trump-moon-denuclearization-intl/index.html> (navštíveno 16.5. 2020).

¹⁴⁷Erdoğan A. Shipoli, *Islam, Securitization, and US Foreign Policy*, 211-258.

¹⁴⁸Ibid., 211-258.

ospravedlňovali americké akce na Blízkém východě, což byl úplný opak od narativu, který přijala Obamova administrativa.¹⁴⁹

6.4 Bezpečnost jako hlavní motiv sekuritizace

Stejně tak jak Trump prohlašoval, že JCPOA je ohrožení amerického geopolitického postavení, tak stejně vnímal i vliv JCPOA na americkou bezpečnost. Podle Trumpa JCPOA umožnila Íránu pokročit ve vývoji jaderné zbraně. Od podepsání jaderné dohody došlo k nárustu íránské agrese. Trump kladl důraz na důležitost opustit JCPOA co nejdříve, aby mohla být zabezpečena americká národní bezpečnost.

Stejně jako u sekuritizace JCPOA v kontextu geopolitiky, tak i v kontextu bezpečnosti hrály důležitou roli fake news. Skutečností je, že od podepsání íránské jaderné dohody. Írán jednal podle zpráv MAAE plně s opatřeními a íránský jaderný program získal mírumilovnější povahu. Nicméně Trumpovy se povedlo vytvořit narativ, který JCPOA stavěl do role destabilizačního elementu, který sám o sobě ohrožuje americkou národní bezpečnost.

"V jádru dohody byla obří fikce..."¹⁵⁰

7 Závěr

Íránský jaderný program byl a do současnosti je kontroverzním tématem a jednou z nejtěžších překážek v jakémkoliv oteplení americko-íránských vztahů. Z pohledu na celkovou politiku Spojených států vůči íránskému jadernému programu od roku 2002, kdy obavy o povaze programu radikálně vzrostly, šlo americkým prezidentům o jediné a to, omezit íránský jaderný program a za žádnou cenu nedovolit Íránu vlastnit jadernou zbraň. Z pohledu Íránu se jednalo o pud sebezáchovy, kdy se cítily ohrožení americkými akcemi v regionu a výraznější pozicí Izraele a Saudské Arábie v regionu, a národní hrdost, kdy právo na obohacování uranu v Íránu vzrostlo do podoby nacionální otázky. Íránská jaderná otázka přerostla do velice komplexního problému, který překrývá geopolitickou, sociální, náboženskou a bezpečnostní úroveň. Oba pohledy jak americký, tak íránský spojuje jediné sekuritizace tématu a neustálá konstrukce hrozby, které podpoří danou stranu ve své agendě.

Během desetiletí napjatých vztahů mezi oběma státy se sekuritizace ukázala jako důležitý politický nástroj k prosazování vlastních politických cílů. Vytváření bezpečnostního narativu se ukázalo jako stěžejní pro vytváření vztahu my vs. oni.

Barack Obama svou politiku vůči Íránu provedl strategicky, kdy nastolil kurz takzvané *dual-track policy*. Na jedné straně Obama stále Írán sekuritizoval jako hrozbu a podporoval sankce, nicméně Írán

¹⁴⁹Ibid., 211-258.

¹⁵⁰Amanda Holpuch, „Donald Trump says US will no longer abide by Iran deal – as it happened“, *The Guardian*, 8. května 2018 <https://www.theguardian.com/world/live/2018/may/08/iran-nuclear-deal-donald-trump-latest-live-updates> (navštíveno 4.5. 2020).

byl vyobrazován jako hrozba, která není prvoplánová, ale má svůj původ a svůj důvod a jediný správný způsob, jak této hrozbě zamezit, je vést diplomatický dialog. Prezident Obama vnímal JCPOA jako jeden z největších milníků své zahraniční politiky a jako nástroj, který měl Spojeným státům umožnit menší angažovanost na Blízkém východě a vyřešení íránské otázky. Kritici Obamovi vyčítali, že dohoda je pouze dočasná a po 10 až 15 letech Írán bude schopný vojenský vývoj jaderného programu obnovit. Barack Obama bránil JCPOA v kontextu smluv, které se týkají omezení strategických a jaderných zraní. Obama namítal, že SALT I existovala pouze 5 let a smlouva START 15 let, a i přesto se země i po ukončení rozhodly podmínky smluv dodržovat, protože vytvářely bezpečnější prostředí.

Donald Trump ve své politice vůči Íránu spoléhal na čistě realistický přístup. Jeho íránská agenda se orientovala na tvrdý přístup vůči Íránu. Nejdůležitějším nástrojem Trumpova politiky se staly zdrcující sankce. Trump odmítl vést s íránskou stranou dialog. Věřil, že Írán k jednacímu stolu přivede jen situace, kdy se íránský režim ocitne na hraně přežití. Stejnou politiku Trump vedl vůči Severní Koreji, nicméně ani zdrcující sankce uvalené na severokorejský režim nepomohly tomu, aby jednání dospěla do úspěšného konce. Trumpova politika vedla pouze k většímu vyostření vztahů mezi oběma zeměmi, což mohlo dokonce vyústit až v otevřenou válku. Zatím se tedy zdá, že absence diplomatického aparátu nese pouze větší polarizaci mezi Spojenými státy a Íránem.

Předpověď dalšího vývoje vztahů a případného vyřešení íránské jaderné, se zdá být celkem nejasná. Z posledních prohlášeníh Donalda Trumpa a členů jeho administrativy lze vyčíst, že prezident nehodlá měnit kurz vůči íránskému režimu. Zásadní změnou by však mohly být nadcházející prezidentské volby ve Spojených státech. Případné vítězství Joea Bidena by mohlo vést k renesanci Obamovy politiky a k navrácení diplomatického aparátu.

U politiky obou prezidentů se ukázalo, že důležitou taktikou byla sekuritizace. Hlavním fenoménem, který byl v kontextu íránské otázky sekuritizován, byla íránská jaderná dohoda. To, jakým způsobem a jakou měrou bylo JCPOA sekuritizováno, značně ovlivnilo celkový pohled a vývoj íránské agendy. Negativní sekuritizace JCPOA znamenala, že Írán byl vnímán jako bezprostřední hrozba. Naopak pozitivní sekuritizace, která vytvářela konstrukt kolem JCPOA jako mírotvorného nástroje, znamenala, že byla íránská otázka celkově desekuritizována. To však neznamenalo, že Írán nebyl viděn jako hrozba. Obamova administrativa si byla vědoma íránských destabilizačních snah v regionu, potírání lidských práv a nedemokratické povahy režimu. Změnilo se však to, že Írán už nebyl viděn jako bezprostřední hrozba, která by přímo ohrožovala americkou národní bezpečnost.

Hlavními faktory, které byly sekuritizovány v kontextu íránské jaderné dohody, byly geopolitika, Islám a bezpečnost. Tyto faktory měly mezi americkou společností, politickou reprezentací a mezinárodní společností největší zvuk a byly tedy nejdůležitější proto, aby byla kolem JCPOA vytvořena aura úspěšné dohody, anebo špatného závazku, který by měl být předělán.

Geopolitika byla důležitým motivem při vytváření konstruktů kolem JCPOA. Barack Obama vytvářel sekuritizační diskurz, který JCPOA stavěl do role dohody, která zaručí stabilitu v regionu a to, že se Spojené státy budou moc pomalu z regionu stahovat. Při vytváření tohoto konstruktů se prezident opíral především o data a zprávy poskytnuté MAAE, které jasně deklarovaly, že Írán kooperuje v rámci opatření vyplývajících z JCPOA. Donald Trump se svým sekuritizačním diskurzem ocitl na opačném pólu. Podle prezidenta Trumpa JCPOA znamenalo výrazné posílení íránského vlivu v regionu a oslabení role Spojených států na Blízkém východě. Prezident svůj sekuritizační narativ zakládal často na fake news, když se jeho prohlášení o íránském jaderném programu neshodovala se zprávami MAAE. Sekuritizací JCPOA se Obamovy povedlo vytvořit mezinárodní konsenzus, který vnímal Írán jako hrozbu pro celý svět a dohodu jako prostředek, který tuto hrozbu eliminuje. Díky tomu se geopolitická pozice USA výrazně zlepšila, protože Spojené státy získaly mezinárodní společenství na svou stranu. Naopak Donald Trump sekuritizací JCPOA destabilizoval mezinárodní konsenzus vytvořený kolem dohody a izoloval Spojené státy v rámci íránské otázky, protože ani jeden ze signatářských států nepřijal stejné stanovisko jako Spojené státy.

Sekuritizace Islámu měla na JCPOA vliv především v kontextu íránské strany a jejího pohledu na dohodu. JCPOA bylo Barackem Obamou konstruováno jako nástroj, který odstraní bariéry mezi Spojenými státy a muslimy, čímž je myšlen Írán. Spíše, než k sekuritizaci se Obama v případě islámu uchýlil k bezprecedentní desekuritizaci. Tento nový Obamův přístup znamenal, že se vztahy mezi Spojenými státy oteplily a normalizovaly. Islám už nebyl vyobrazován jako ideologie, která má za cíl zaútočit na americké hodnoty. Naopak, Obama vytvořil narativ, který odstranit některé stereotypy o Islámu, ale také o Spojených státech. Při jednáních o JCPOA to vytvořilo prostředí, v kterém byly motivované jednat obě strany. Donald Trump se při sekuritizaci Íránu opět zhostil politiky anulace Obamova narativu a vytvoření agresivnějšího diskurzu, který šířil nenávisť vůči Íránu a konstruoval hrozbu. Islám byl konstruován jako hrozba. Trump věřil, že západ je ve válce s Islámem, a že je důležité Islám jako nenávisťnou ideologii zcela vymýtit. Dále také Trump prohlásil, že pozornost Spojených států se dlouho upínala na boj proti sunnitskému Islámu, ale pod rukami jim vzrostla eminentní hrozba šíitského Islámu, což konkrétně označuje zejména Írán. JCPOA bylo v rámci tohoto motivu negativně sekuritizováno a Trump vytvořil diskurz, který JCPOA obviňoval z toho, že financovalo šíitský terorismus.

V sekuritizaci JCPOA zaujala důležitou roli také bezpečnost. K tomuto motivu obě administrativy zvolily zcela opačné stanovisko. Obama JCPOA přikládal životní důležitost pro vyřešení íránské jaderné otázky. Podle Obamy JCPOA zabránilo Íránu získat jaderné zbraně všemi možnými způsoby. Obama vykonstruoval narativ kolem JCPOA jako nástroje, který dělá celý svět bezpečnější a výrazně podporuje nešíření jaderných zbraní a vývoj mírového jaderného programu po celém světě. Na druhé straně Trump viděl v samotném JCPOA národní bezpečnostní riziko. Podle prezidenta Trumpa bylo důležité JCPOA ihned opustit, aby se mohlo zabránit všem cestám, jak by Írán mohl získat jadernou zbraň. Negativní

sekuritizaci íránské jaderné dohody pokračovala tak, že se kolem dohody vytvořil narativ toho, že dohoda podporuje jaderný terorismus a proliferaci, když poskytuje státům jako Írán zcela volnou ruku při jaderném vývoji za cenu malých protiopatření.

Při analýze obou prezidentských narativů v kontextu JCPOA a tří výše zmíněných faktorů lze vidět, že oba prezidenti vnímají zahraniční politiku a směřování íránské agendy zcela jinak. Můžeme říct, že v přístupu těchto dvou prezidentů se přímo střetává mezinárodně-politický realismus a idealismus. Obama věřil, že JCPOA bylo nadějným projektem, který měl potenciál změnit zavedené stereotypy. Naopak Trump JCPOA vnímal jako fenomén, který působil zcela proti americkým zájmům.

Výzkumnou otázkou této práce bylo, zda a do jaké míry prezidenti Baracka Obama a Donald Trump ve své íránské agendě používali sekuritizační diskurz. Analýzou výstupů diskurzivní analýzy, která byla pro tuto práci zvolena jako hlavní metodologie, lze vyvodit závěr, že sekuritizační diskurz byl nejdůležitějším nástrojem, kterým oba prezidenti prosazovali svou agendu týkající se Íránu a íránské jaderné dohody. Proces sekuritizace a vytváření narativu se ukázalo jako klíčovým prvkem íránské agendy v případě obou prezidentů. Jediným rozdílem je to, jakou povahu měla ona sekuritizace. Barack Obama se uchýlil k pozitivní sekuritizaci, kdežto na druhé straně Donald Trump přijal pro svou agendu negativní íránský sekuritizační proces.

8 Summary

Relations between the United States and Iran are a complex phenomenon that has a significant impact on US policy, Iranian policy, and geopolitical developments in many regions. It is interesting how geopolitical partners have become geopolitical rivals, who find themselves on opposite fields of opinion on most regional issues. The Islamic Revolution in 1979 was responsible for the turn in relations. The Shah's pro-American regime was overthrown and fundamentalists and members of the Shiite clergy, led by Ayatollah Ruhollah Khomeini, seized power in Iran. After the Islamic Revolution and the hostage crisis, the two countries became diplomatically isolated from each other. In the United States, Iran has become a clear target of securitization.

Securitization has become a major tool in promoting the US Iranian agenda both domestically and internationally. In the first decade securitization did not reach such a level. The main threat to the United States was the Soviet Union, and one of the main goals of the Iranian agenda was to keep Iran out of the Soviet sphere of influence. After the collapse of the Soviet Union, there has been a more radical securitization of Iran. Iran has replaced the Soviet Union in US domestic, foreign and security policy. the main motives that influenced them were geopolitics, Islam, and security. Islam began to be portrayed in the United States as a hateful ideology that replaced communism and the Soviet Union in terms of American foreign policy. Islam and radical Islamic fundamentalism did not differ among American politicians. Iran was seen as a major supporter of Islamic terrorism.

An important milestone in the securitization of Iran in the context of geopolitics, Islam, and security was the attack on the World Trade Center on September 11, 2001. The former President George W. Bush called Iran a rogue state and a member of the so-called axis of evil. In 2002, an opposition group uncovered two secret nuclear facilities at Natanz and Fordow. The issue of Iran's nuclear program has become very controversial at that moment. The first efforts to negotiate with Iran on its nuclear program were made by the EU-3 initiative. At that time, the United States refused to approach the Iranian nuclear issue in a multilateral way. Their policy was based on Iran's diplomatic isolation and unilateral sanctions. Securitization at that time was an important tool in advancing the Iranian agenda, but in the broader context, the Iranian agenda was lagging the wars in Iraq and Afghanistan.

With Barack Obama comes a turning point in relations between the United States and Iran. Obama has made Iranian agenda a priority of his foreign policy. He approached the question of Islam with desecuritization. In the eyes of Barack Obama Islam was an initial part of American history. He approached the securitization process positively. He has tried to emphasize that Iran is certainly a threat to the United States, but it is important to have a dialogue with Iran. The main milestone in Obama's Iranian agenda was the signing of the Iranian nuclear agreement. Iranian nuclear deal was the most important for Obama's securitization process. Around the Iranian nuclear agreement, Barack Obama sought to create a securitization narrative that portrayed the agreement as a peace-building tool that would, to some extent, resolve the Iranian nuclear issue and help stabilize the region.

In 2017, Donald Trump became the American president, who no longer hid during the campaign that he wanted to get the United States out of the agreement. His policy can be seen as an attempt to annul Barack Obama's actions, especially on the Iranian agenda. In the first year of his presidency, he failed to get the United States out of the deal. He had several members of his administration around him who supported the agreement. Finally, he withdrew from the agreement on May 8, 2018, and immediately re-imposed on Iran the sanctions waived by Barack Obama. The securitization process that Trump adopted, on the other hand, sought to portray Iran's nuclear agreement as a destabilizing element.

The securitization of the Iranian question is a complex issue. There are many differences in the approach of Barack Obama and Donald Trump to the securitization of the Iranian question. Obama believed that the best approach would be to use securitization in a positive way. Trump, on the other hand, resorted to negative securitization. The difference between the two presidents can best be seen in the above-mentioned three motives. On geopolitics and security, Obama believed that the Iranian agreement would bring stability and peace. Trump, on the other hand, challenged the agreement as being mild and full of mistakes. On the issue of Islam, Obama sought a desecuritization process, and on the other hand, Trump clearly described Islam as an ideology incompatible with American values. These facts are intended to prove that securitization is an important tool by which both presidents pursued their Iranian agenda.

9 Použitá literatura

9.1 Primární zdroje

„Comprehensive Iran Sanctions, Accountability, And Divestment Act Of 2010“ The Department of Treasury, <https://www.treasury.gov/resource-center/sanctions/Documents/hr2194.pdf> (staženo 12.5. 2020).

„Executive Order 13590 -- Iran Sanctions“, The White House, <https://obamawhitehouse.archives.gov/the-press-office/2011/11/21/executive-order-13590-iran-sanctions> (navštíveno 8.5. 2020).

„Executive Order -- Authorizing the Implementation of Certain Sanctions Set Forth in the Iran Freedom and Counter-Proliferation Act of 2012 and Additional Sanctions with Respect To Iran“, The White House, <https://obamawhitehouse.archives.gov/the-press-office/2013/06/03/executive-order-authorizing-implementation-certain-sanctions-set-forth-i> (navštíveno 8.5. 2020).

„Fact Sheet: The Prague Nuclear Agenda“, The White House, Office of the Press Secretary, <https://obamawhitehouse.archives.gov/the-press-office/2017/01/11/fact-sheet-prague-nuclear-agenda> (navštíveno 5.5. 2020).

„Iran’s Nuclear Program: Status“, Official Site of Congressional Research Service, <https://crsreports.congress.gov> (staženo 5.4. 2020).

„Iran’s Space Program Is Dangerous, Not Peaceful“, Remarks by Michael R. Pompeo, Secretary of State, <https://www.state.gov/irans-space-program-is-dangerous-not-peaceful/> (navštíveno 15.5. 2020).

„Joint Comprehensive Plan of Action“, The Department of State, <https://2009-2017.state.gov/e/eb/tfs/spi/iran/jcpoa/index.htm> (navštíveno 3.5. 2020).

„Leading the World Against Iran’s Threats“, Address by Michael R. Pompeo, Secretary of State, The Department of State, <https://www.state.gov/leading-the-world-against-irans-threats/> (navštíveno 7.5. 2020).

„National Defense Strategy 2017“, The White house, <https://www.whitehouse.gov/wp-content/uploads/2017/12/NSS-Final-12-18-2017-0905.pdf> (staženo 3.5. 2020).

„National Defense Strategy 2010“, The White House, https://obamawhitehouse.archives.gov/sites/default/files/rss_viewer/national_security_strategy.pdf (staženo 3.5. 2020).

„National Defense Strategy 2015“, The White House, https://obamawhitehouse.archives.gov/sites/default/files/docs/2015_national_security_strategy_2.pdf (staženo 3.5. 2020).

“New START Treaty”, U.S. Department of State, <https://www.state.gov/new-start/> (navštíveno 14.5. 2020).

„President Delivers State of the Union Address“, The White House, <https://georgewbush-whitehouse.archives.gov/news/releases/2002/01/20020129-11.html> (navštíveno 15.5. 2020).

„Remarks by President Trump on the Joint Comprehensive Plan of Action“, The White House, <https://www.whitehouse.gov/briefings-statements/remarks-president-trump-joint-comprehensive-plan-action/> (navštíveno 8.5. 2020).

„Review of the Iran Nuclear Agreement Review Act“, Official Site of the Congress of the United States of America, <https://www.congress.gov/114/plaws/publ17/PLAW-114publ17.pdf> (staženo 3.4. 2020).

„Statement by the President on the One-Year Anniversary of Implementation Day Under the Joint Comprehensive Plan of Action“, The White House, <https://obamawhitehouse.archives.gov/the-press-office/2017/01/16/statement-president-one-year-anniversary-implementation-day-under-joint> (navštíveno 2.5. 2020).

„Statement from the President on the Reimposition of United States Sanctions with respect to Iran“, The White House, <https://www.whitehouse.gov/briefings-statements/statement-president-reimposition-united-states-sanctions-respect-iran/> (navštíveno 5.5. 2020).

„The Iran Nuclear Deal: What You Need To Know About the JCPOA“, Official Site of the Obama's White House, <https://obamawhitehouse.archives.gov/issues/foreign-policy/iran-deal/q-and-a> (staženo 5.4. 2020).

9.2 Knihy

Barry Buzan, *Bezpečnost: nový rámec pro analýzu* (Brno: Centrum strategických studií, 2005), 267 s.

Benjamin Martinez, *The Iran Nuclear Agreement and Joint Comprehensive Plan of Action: Elements and Considerations* (New York: Nova Science Publishers Inc., 2016), 128 s.

David Campbell, *Writing security: United States foreign policy and the politics of identity* (Minneapolis: University of Minnesota Press, 1998), 289 s.

Erdoan A. Shipoli, *Islam, Securitization, and US Foreign Policy* (Cham, Switzerland: Palgrave Macmillan, 2018), 327 s.

Robert J. Reardon, *Containing iran: Strategies for Addressing the Iranian Nuclear Challenge* (Santa Monica: RAND Corporation, 2012), 208 s.

Scott Burchill et al., eds., *Theories of international relations* (Houndmills, Basingstoke: palgrave Macmillan, 2005), 310 s.

Thierry Balzacq, *Securitization theory: how security problems emerge and dissolve* (London: Routledge, 2011), 258 s.

9.3 Články

Dalia Dassa Kaye, „The Strategic Fallout of U.S. Withdrawal from the Iran Deal”, *RAND*, 10. května 2018 <https://www.rand.org/blog/2018/05/the-strategic-fallout-of-us-withdrawal-from-the-iran.html> (navštíveno 6.5. 2020).

Daryl G. Kimball, „Don't Abandon the Iran Nuclear Deal“, *Arms Control Today* 47, č.7 (2017): 3-3 (staženo 7.5. 2020).

Elena Duck, Robin Lucke, „Same Old (Macro-) Securitization? A Comparison of Political Reactions to Major Terrorist Attacks in the United States and France“, *Croatian International Relations Review* 25, č. 84 (2019): 6-35, <https://doaj.org/article/e0796d9e128a48e4aee80853ce5a6a5e> (staženo

Gawdat Bahgat, „US-Iran Relations under the Trump Administration“, *Duke University press* (2017): 93-111 <https://muse.jhu.edu/article/677789> (staženo 4.5. 2020).

Husajn Pour-Ahmadi, Sajad Mohseni, „The Obama and Securitization of Iran's Nuclear Energy Program“, *Iranian Review of Foreign Affairs* 3, č. 2 (2012): 143-174 (staženo 5.5. 2020).

Ido Oren, Ty Solomon, „WMD, WMD, WMD: Securitisation through ritualised incantation of ambiguous phrases“, *Review of International Studies* 41, č. 2 (2015): 313-336 <https://www.cambridge.org/core/journals/review-of-international-studies/article/wmd-wmd-wmd-securitisation-through-ritualised-incantation-of-ambiguous-phrases/58E96EEFD74C5A90C91F21E820369E33> (staženo 19.5. 2020).

James Dobbins, „The U.S. Is Out of the Iran Deal. What Now?“, *RAND*, 9. května 2018 <https://www.rand.org/blog/2018/05/the-us-is-out-of-the-iran-deal-what-now.html> (navštíveno 6.5. 2020).

Jamil N. Jaffer, „Elements of its own demise: key flaws in the Obama administration's domestic approach to the Iran nuclear agreement“, *Case Western Reserve Journal of International Law* 51, č. 1-2: 77-101 (staženo 4.5. 2020).

Mahdieh Aghazadeh, „A Historical Overview of Sanctions on Iran And Iran's Nuclear program“, *Journal of Academic Studies* 14, č. 56 (2013): 137-159 (staženo 24.3. 2020).

Marc Lynch, „Obama and the Middle East“, *Foreign Affairs* 94, č. 5 (2015): 18-27 (staženo 5.5. 2020)

Matthew Kroenig, „The Return to the Pressure Track: The Tump Administration and the Iran Nuclear Deal“, *Diplomacy and Statecraft* 29, č. 1 (2018): 94-104 (staženo 3.5. 2020).

Milena Sterio, „President Obama's Legacy: The Iran Nuclear Agreement“, *Case Western Reserve Journal of International Law* 48, č. 1-2 (2016): 69-83 (staženo 6.5. 2020).

Mohammad Marandi, Mehrdad Halalkhor, „America and Securitization of Iran after the Islamic revolution 1979 till 2013; continuation or change“, *Geopolitics Quarterly* 4, č. 11 (2016): 85-116 (staženo 24.3. 2020).

Paul K. Kerr, „Iran Nuclear Agreement and U.S. Exit“, *Congressional Research Service* (2018): 1-27 <https://heinonline.org> (staženo 3.5. 2020).

Sassan Seyrafi, Amir-Husajn Ranjbarian, „The US‘ Withdrawal from the Iran Nuclear Agreement: A Legal Analysis with Special Reference to the Denuclearization of the Korean Peninsula“, *Journal of East Asia and International Law* 2, č. 11 (2018): 267-291 (staženo 4.5. 2020).

Şebnem Udum, „„Fix It oor Nix It“ An Analysis of The Trump Administration’s Policy On The Iran Nuclear Deal (JCPOA)“, *Electronic Trukish Studies* 13, č. 14 (2018): 211-231 (staženo 6.5. 2020).

Seyed Hossein Mousavian, Sina Toossi, „Assessing US-Iran Nuclear Engagement“, *Washington Quarterly* 3, č. 40 (2017): 65-95 (staženo 28.3.2020).

Simon Mabon, „Muting the Trumpets of sabotage: Saudi Arabia, the US and the quest to securitize Iran“, *British Journal of Middle Eastern Studies* 45, č. 5 (2018): 724-759 (staženo 4.5. 2020).

Wendy R. Sherman, „How We Gott he Iran Deal And Why We’ll Miss It“, *Foreign Affairs* 5, č. 97 (2018): 186-197 (staženo 28.3.2020).

9.4 Internetové zdroje (noviny a společenské časopisy)

„Read the Full Transcript of Trump’s Speech on the Iran Nuclear Deal“, *The New York Times*, 8. května 2018 <https://www.nytimes.com/2018/05/08/us/politics/trump-speech-iran-deal.html>. (navštíveno 6.5. 2020).

„Obama Defends Iran Nuclear Deal“, *The New York Times*, 15. července 2015 <https://www.nytimes.com/video/world/middleeast/100000003801896/obama-defends-the-iran-nuclear-deal.html?searchResultPosition=9> (navštíveno 4.5. 2020).

„Read the Full Transcript of Obama’s Speech in Cairo“, *The New York Times*, 4. červen 2009

„The complete transcript of Netanyahu’s address to Congress“, *The Washington Post*, <https://www.washingtonpost.com/news/post-politics/wp/2015/03/03/full-text-netanyahus-address-to-congress/> (navštíveno 10.5. 2020).

„Transcript: Trump’s Remarks On Iran Nuclear Deal“, NPR, <https://www.npr.org/2017/10/13/557622096/transcript-trump-s-remarks-on-iran-nuclear-deal?t=1582888525366> (navštíveno 10.5. 2020).

Amanda Holpuch, „Donald Trump says US will no longer abide by Iran deal – as it happened“, *The Guardian*, 8. května 2018 <https://www.theguardian.com/world/live/2018/may/08/iran-nuclear-deal-donald-trump-latest-live-updates> (navštíveno 4.5. 2020).

Andrew Rudalevige, „If the Iran deal had been a Senate-confirmed treaty, would Trump have been forced to stay in? Nope.“, *The Washington Post*, 9. května 2018.

Ben Wescott, „What US and North Korea mean when they talk about denuclearization“, *CNN*, <https://edition.cnn.com/2018/04/20/asia/kim-trump-moon-denuclearization-intl/index.html> (navštíveno 16.5. 2020).

David E. Sanger “Dissidents Claim Iran Is Building a New Enrichment Site”, *The New York Times*, 9. září 2010 <https://www.nytimes.com/2010/09/10/world/middleeast/10nuke.html> (navštíveno 15.5. 2020).

Grace Segers, „U.S.-Iran tension: A timeline of key events in the breakdown between countries“, *CNN*, 11. ledna 2020 <https://www.cbsnews.com/news/u-s-iran-tension-a-timeline-of-key-events-in-the-breakdown-between-countries-2020-01-11/> (navštíveno 7.5. 2020).

Guy Taylor, „Career diplomat William Burns steered the Iran talks quietly through rounds of negotiations“, *The Washington Times*, 24. listopadu 2013.

<https://www.nytimes.com/2009/06/04/us/politics/04obama.text.html> (navštíveno 5.5. 2020).

Iran and the Obama Doctrine, Baracka Obama, Thomas L. Friedman, *Opinion*, The New York Times, 5. března 2015. <https://www.nytimes.com/2015/04/06/opinion/thomas-friedman-the-obama-doctrine-and-iran-interview.html> (navštíveno 4.5. 2020).

Julian Borger, Saeed Kamali Dehghan, „John Kerry and William Hague fly to Geneva to try to seal Iran nuclear deal“, *The Guardian*, 23. Listopadu 2013 <https://www.theguardian.com/world/2013/nov/23/john-kerry-geneva-iran-nuclear-negotiations> (navštíveno 8.5. 2020).

Mark Landler, „Trump Abandons Iran Nuclear Deal He Long Scorned“, *The New York Times*, 8. května 2018 <https://www.nytimes.com/2018/05/08/world/middleeast/trump-iran-nuclear-deal.html> (navštíveno 7.5. 2020).

Patricia Zengerle, „U.S. House passes Iran nuclear review legislation“, *Reuters*, 14. května 2015.

Todd S. Purdum, „Clinton To Order A Trade Embargo Against Teheran“, *The New York Times*, 1. května 1995 <https://www.nytimes.com/1995/05/01/world/clinton-to-order-a-trade-embargo-against-teheran.html> (navštíveno 19.5. 2020).

Veronica Stracqualursi, „John Kerry engaging in shadow diplomacy to salvage Iran deal: The Boston Globe“, *CNN*, 7. května 2018 <https://edition.cnn.com/2018/05/05/politics/john-kerry-iran-deal/index.html> (navštíveno 18.5. 2020).

9.5 Internetové zdroje (webové stránky)

„A timeline of key events in US-Iran negotiations“, Yahoo news, <https://news.yahoo.com/timeline-key-events-us-iran-negotiations-051720553--politics.html> (staženo

„Iran’s Nuclear Timeline and History“, Nuclear Threat Initiative, <https://www.nti.org/learn/countries/iran/nuclear/> (staženo 5.4.2020).

„The JCPOA Timeline“, Center for Strategic and International Studies, <http://jcpoatimeline.csis.org/> (staženo 5.4. 2020).

„US States By Population Of Muslims“, WorldAtlas, <https://www.worldatlas.com/articles/us-states-by-population-of-muslims.html> (staženo 4.4. 2020).

Daniel Cox, Robert P. Jones, Ph.D., „Nearly Half of Americans Worried That They or Their Family Be a Victim of Terrorism“, <https://www.ppri.org/research/survey-nearly-half-of-americans-worried-that-they-or-their-family-will-be-a-victim-of-terrorism/> (navštíveno 5.5. 2020).

Greg Scoblete, „Robert Gates: Iran Attack a ‚catastrophe‘“, *Real Clear World*, https://www.realclearworld.com/blog/2012/03/robert_gates_iran_attack_a_catastrophe.html#! (navštíveno 14.5. 2020).